

VEREJNÁ SPRÁVA VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH ŠTÁTOCH II

Richard Brix



ÜCM
UNIVERSITAĽ CYRILA A METODA V TRNAVE

Trnava, 2023

UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
Fakulta sociálnych vied



Richard Brix

**VEREJNÁ SPRÁVA VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH
ŠTÁTOCH II**

(Vysokoškolská učebnica)

Trnava, 2023

VEREJNÁ SPRÁVA VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH ŠTÁTOCH II

(Vysokoškolská učebnica)

Autor: PhDr. Richard Brix, PhD.

Recenzenti: JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D.
Mgr. Michal Cirner, PhD.

Grafický editor: PhDr. Lukáš Cíbik, PhD.
Neprešlo jazykovou úpravou.

Vysokoškolská učebnica bola schválená Edičnou radou UCM.

© UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
Fakulta sociálnych vied

© PhDr. Richard Brix, PhD.

Všetky práva vyhradené. Bez súhlasu ich majiteľa toto dielo a ani jeho súčasti nemožno reprodukovat.

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2023

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-572-0124-3

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 Verejná správa v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska.....	7
1.1 Základná charakteristika politického systému Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska	7
1.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	12
2 Verejná správa vo Francúzsku	16
2.1 Základná charakteristika politického systému Francúzska.....	16
2.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	20
3 Verejná správa v Nemecku.....	25
3.1 Základná charakteristika politického systému Nemecka	25
3.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	29
4 Verejná správa v Taliansku	33
4.1 Základná charakteristika politického systému Talianska	33
4.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	37
5 Verejná správa v Belgicku.....	41

5.1	Základná charakteristika politického systému Belgicka	42
5.2	Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	47
6	Verejná správa vo Švajčiarsku	49
6.1	Základná charakteristika politického systému Švajčiarska.....	49
6.2	Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	54
7	Verejná správa v Španielsku	56
7.1	Základná charakteristika politického systému Španielska	56
7.2	Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy	59
	ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	63

ÚVOD

Predkladaná vysokoškolská učebnica má ambíciu priniesť do odbornej verejnosti publikáciu, ktorá koherentným a prehľadným spôsobom zadefinuje základné náležitosti fungovania systému verejnej správy vo vybraných krajinách Európy. Cieľom tejto učebnice je nielen podať súhrnné poznatky o základných charakteristikách politických systémov vybraných štátov Európy, ale aj priblížiť vzťahy a súvislosti, ktoré formujú vybrané formy usporiadania politických systémov a systémov verejnej správy. Publikácia vychádza ako podporný materiál pre štúdium tejto problematiky na Fakulte sociálnych vied UCM v Trnave. Študenti bakalárskeho štúdia sa na Katedre politických vied v rámci 2. ročníka štúdia stretávajú s predmetmi zameranými na fungovanie systémov verejnej správy v rozličných európskych štátoch. V predkladanej publikácii sa venujeme nasledujúcim štátom Európy: Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko, Belgicko, Nemecko, Švajčiarsko a Španielsko.

Učebnica je rozdelená do tematických kapitol podľa jednotlivých štátov. Na začiatku každej kapitoly uvádzame základné politické, geografické a ekonomické ukazovatele štátu napr. v podobe počtu obyvateľov, systému štátneho zriadenia či výške HDP. Každá kapitola je rozdelená do dvoch základných podkapitol. V prvej časti sa zameriavame na základné poznatky týkajúce sa politického systému daného štátu a následne sa venujeme systému verejnej správy. Uvedomujeme si rozsiahlosť a komplexnosť súčastí politického systému a verejnej správy ako aj rozsah a možnosti tejto učebnice. S prihliadnutím na uvedené sa výraznejšie zameriavame na výkonnú a legislatívnu moc, ako základné determinanty formy politického systému a rovnako tak viac priestoru venujeme systému územnej samosprávy na úkor štátnej správy.

1 Verejná správa v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska

Oficiálny názov štátu	Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska
Počet obyvateľov	68 484 000
Rozloha	242 500 km ²
Hlavné mesto	Londýn
Štátne zriadenie	parlamentná monarchia
Hlava štátu	Karol III
Štátoprávne usporiadanie	unitárny štát
Mena	britská libra
HDP	2,8 bilióna USD

1.1 Základná charakteristika politického systému Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska

Oficiálny názov štátneho celku je Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska (ďalej už Spojené kráľovstvo). Tento pomerne dlhý a komplikovaný názov je častokrát skracovaný na pojem Veľká Británia. Zo samotného názvu vyplýva, že zvyšok írskoho ostrova je samostatným štátnym celkom. Z pohľadu štátoprávneho usporiadania hovoríme v jednoduchosti o unitárnom štáte. Pre lepšiu definíciu je potrebné upresniť, že ide o unitárny štát, ktorý je asymetrický a decentralizovaný s pomerne značným stupňom devolúcie. Ide o formu decentralizácie moci z centra na nižšie úrovne vládnutia, v tomto prípade na jednotlivé krajiny tvoriace tento štátny celok, a teda, Anglicko, Škótsko, Wales a Severné Írsko. Napriek tomu, že ústavne nie je Spojené kráľovstvo

federatívnym štátom, istá časť kompetencií a politickej sily je prenesená do jednotlivých krajín.

Pre britský politický a ústavný vývoj je charakteristická evolúcia a postupné vytvorenie špecifického modelu konštitučnej (ústavnej) monarchie. Pre britský politický systém je typických viacero znakov. Okrem pomerne stabilného rozvoja politického systému čiastočne spôsobeného aj ostrovnou polohou štátu je pre Spojené kráľovstvo typický ústavný systém s tzv. nepísanou ústavou. V Spojenom kráľovstve tak neexistuje ucelený právny dokument s názvom ústava. Ústava je tvorená viacerými typmi dokumentov, ktoré vytvárajú základný právny rámec fungovania ústavného systému. Medzi takéto dokumenty patria napr. rozhodnutia súdov, právne precedensy, významné prijaté historické dokumenty či nepísané pravidlá politického systému a pod. (Bogdanor, 2005).

Ako už z oficiálneho vyplýva ide o monarchiu postavenú v rámci konštitúcie (ústavy). Ústavná monarchia poskytuje politické a ústavné mantinely pre uskutočňovanie politických procesov. Ako je pre európske monarchie v zásadnej väčšine typické, monarcha postupom času stratil výrazné množstvo politickej moci a kompetencií. Pre parlamentné formy vlády, akou je aj forma vlády v Spojenom kráľovstve platí, že výkonná moc je rozdelená medzi dvoch predstaviteľov. V tomto prípade ide o pozíciu kráľa resp. kráľovnej a premiéra, v britskom prostredí známeho pod menom „prime minister“. Z parlamentnej formy vlády vyplýva, že najväčší podiel na výkone exekutívnej moci v štáte má v tomto prípade britský „prime minister“. Dualita výkonnej moci je, teda rozdelená medzi dvoch predstaviteľov, ale z hľadiska politickej sily má dnes britský „prime minister“ výrazne väčšie reálne právomoci pri riadení štátu (Jones-Norton, 2014).

Súčasnou **hlavou štátu** v podobe Jeho Veličenstva je kráľ Charles III. Je priamym nástupcom po rekordne dlhom vládnutí jeho matky, ktorá v tejto pozícii úradovala vyše 70 rokov.

Medzi právomoci panovníka patrí napr. zvolat' a rozpustiť parlament za presne vymedzených pravidiel. Väčšina právomocí panovníka je reprezentatívna. Panovník sa pravidelne sa stretáva a informuje o politickej situácii s „prime ministrom“. Tieto stretnutia sa väčšinou konajú v stredu na týždennej báze a ide o konzultácie, odporúčenia či rady, ktorými môže panovník participovať na výkonnej moci. Monarcha v zásade príliš nevstupuje do vnútropolitického diania, reprezentuje však štát navonok a je symbolom Spojeného kráľovstva ako aj anglikánskej cirkvi. Anglikánska cirkev má svoje korene v protestantizme. Okrem „politickej“ hlavy cirkvi má svojho duchovného vodcu v podobe canterburského arcibiskupa, ktorým v súčasnosti je Justin Welby.

Najvýznamnejším výkonným predstaviteľom moci je už niekoľkokrát spomínaný „**prime minister**“. Od októbra roku 2022 ním je Rishi Sunak. Za ostatné 3 roky ide už o 3. predstaviteľa v pozícii „prime ministra“. Rishi Sunak je lídrom jednej z najúspešnejších politických strán- „**Conservative Party**“. Ide o potomka indických rodičov z región Pandžáb narodených v Juhovýchodnej Afrike. Pozícia „prime ministra“ začala postupne silnieť na úkor kráľa už v 18. storočí. Do tejto pozície sa spravidla dostáva predseda najúspešnejšej politickej strany po ostatných parlamentných voľbách. „Prime minister“ si môže zvoliť rozsah ako aj personálne obsadenie svojho kabinetu (Payling, 2023).

Pojem **kabinet** pravdepodobne najpresnejšie vystihuje pozíciu vlády. Britský politický systém chápe výraz vláda (government) výrazne širšie. Preto ak chceme hovoriť o najužšom politickom manažmente štátu v podobe „prime ministra“, ministrov a pod., používame označenie kabinet. Vláda, ako celok je zodpovedná za svoju činnosť parlamentu. Sídlo britského „prime ministra“ patrí k pravdepodobne celosvetovo najznámejším. Nachádza sa na adrese 10, Downing Street, Londýn. Nakoľko Spojené kráľovstvo prešlo

devolúciou a odovzdalo isté kompetencie aj národným vládam, okrem britského „prime ministra“ rozhodujú na národnej úrovni, aj škótsky „**first minister**“ (v súčasnosti Nicola Sturgeon), veľšký „**first minister**“ (Mark Drakeford) ako aj severoírsky „**first minister**“, ktorý však v súčasnej dobe nie je zvolený. Všetci spomenutí „premiéri“ sa podieľajú spolu s národnými vládami na výkonnej moci jednotlivých častí Spojeného kráľovstva. Nakoľko Spojené kráľovstvo je usporiadané ako **parlamentná forma vlády**, je výkon parlamentu kľúčovým nielen v tvorbe legislatívy, ale aj pri prežití vlády ako takej, nakoľko rozhoduje o jej dôvere, či nedôvere. V západoeurópskych štátoch je typickým zriadením legislatívnej moci tzv. **bikamerálny model**. Inými slovami, do schvaľovania legislatívy vstupujú dve inštitúcie. Tieto inštitúcie voláme tiež komory a vo všeobecnosti sa hovorí o dolnej a hornej komore parlamentu. **Britský parlament** sa skladá z komory s názvom **The House of Commons** (Snemovňa ľudu) a **The House of Lords** (Snemovňa lordov). (Říchová a kol., 2009).

Parlament sa zodpovedá vládne mu kabinetu. Snemovňa ľudu sa skladá zo 650 poslancov parlamentu, ktorí sú volení v 650 jednomandátových volebných obvodo ch prostredníctvom väčšinového volebného systému. Poslanci sú v tejto snemovni volení na 5 ročné funkčné volebné obdobie. Dolnej komore parlamentu predsedá tzv. „**Speaker**“. Aj napriek tomu, že do schvaľovania zákonov vstupujú obe komory súčasne, dolná komora parlamentu môže v niektorých prípadoch obísť hornú komoru a schváliť zákon aj bez jej súhlasu. V prípade vzťahu oboch komôr možno teda hovoriť o asymetrickom bikameralizme (nerovnomernom postavení komôr). Toto postavenie je umocnené viacerými obmedzeniami pre hornú komoru ako napr. to, že zákony týkajúce sa národných daní či rozpočtu môžu byť predložené dolnou komorou a tiež to, že pri

niektorých typoch zákonov má horná komora obmedzený čas na zapracovanie modifikácii zákona pod. (Jones-Norton, 2014).

Z historického hľadiska zostal v podobe legislatívnej moci v štáte zachovaný aj prvok vplyvu britskej šľachty a cirkvi v podobe hornej komory- The House of Lords (Snemovňa lordov). V súčasnosti ju reprezentuje 777 členov. Je to celosvetovo jediná horná komora, ktorá počtom poslancov prevyšuje dolnú. V Snemovne lordov má v súčasnosti okrem lordov zastúpenie aj 25 biskupov anglikánskej cirkvi. Lordami sa stávajú občania Veľkej Británie v zásade dvoma spôsobmi. Prvý princíp je postavený na dedičnosti a ten druhý, na zásluhách a odbornosti v oblastiach „ako sú právo, ekonomika a pod. Zástupcovia v tejto komore nie sú volení prostredníctvom volieb. Podstatou hornej komory je kontrolná funkcia voči dolnej komore a jej existencia tiež vyplýva z historických reálií. Podobne ako v prípade dolnej komory, predsedníctvo tejto inštitúcie reprezentuje tzv. „Speaker“. Snemovňa lordov tiež pôsobí ako inštitúcia zaoberajúca sa občianskym a trestným právom. Tak, ako pri výkonnej moci si je potrebné uvedomiť, že legislatíva sa tiež schvaľuje vo veľšskom Cardife v „Sennede“ (parlament alebo tiež senát), v škótskom parlamente v Edinburghu a v Belfaste, v tamojšom severoírskom zhromaždení. V prípade, že sa v britskom parlamente (dvojkomorovom) rozhoduje o otázkach týkajúcich sa výlučne Anglicka, poslanci zastupujúci ostatné časti Spojeného kráľovstva väčšinou nehlasujú (Zrostlík, 2012).

Úlohou súdnej moci je zabezpečiť dodržiavanie práva a poriadku v spoločnosti. Najvyšším orgánom súdnej moci je Najvyšší súdny dvor. V Spojenom kráľovstve existuje celý rad ďalších súdnych inštitúcií dotvárajúcich súdnu moc (Judge, 2005).

1.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Spojené kráľovstvo má svoje zásadné špecifiká vo svojom teritoriálnom usporiadaní. Komplikovanosť systému je už predpokladaná samostatným vývojom jeho jednotlivých častí, a to Anglicka, Škótska, Severného Írska a Walesu. Okrem tohto aspektu, sa vývoj aj v oblasti štruktúry a kompetencií orgánov samosprávy vyvíjal odlišne v porovnaní s kontinentálnou Európou. Dlhé stáročia existovali lokálne vlády ako pobočky štátu bez vlastnej rozhodovacej právomoci. Až zmeny súvisiace s priemyselnou revolúciou zmenili vnímanie týchto jednotiek. Prioritnú pozornosť venujeme v tejto publikácii najdominantnejšej časti Spojeného kráľovstva- Anglicku. Na najvyššej úrovni administratívneho rozdelenia sa Anglicko rozdeľuje na **9 regiónov**. V rôznych zmenených podobách sa v Anglicku vyskytovali počas stoviek rokov, avšak ich moderná podoba pochádza z roku 1994. Zmena postavenia regiónov sa viaže s prijatím Maastrichtskej zmluvy, kedy bolo potrebné zvoliť zástupcov do Výboru regiónov. V týchto regiónoch sa postupne vytvorilo viacero orgánov a od roku 2009 pôsobili ako volebné obvody pre voľby do Európskeho parlamentu. Vzhľadom k vystúpeniu Spojeného kráľovstva z EÚ dnes už viaceré z týchto úloh nezastávajú. V súčasnosti sa Anglicko delí na nasledujúcich 9 regiónov: London, South East, North West, East of England, West Midlands, South West, Yorkshire and the Humber, East Midlands a North East. Zo všetkých anglických regiónov má len región London svojho priamo voleného starostu regiónu (mayor) a zhromaždenie. Zvyšných 6 regiónov disponuje len koordinujúcimi, resp. poradnými orgánmi s nižšími súčasťami samosprávy a 2 regióny nemajú žiadne administratívne funkcie a sú dnes len de facto štatistickými jednotkami (Wilson-Game, 2011).

Kompetenčne omnoho významnejšou úrovňou sú jednotky, ktoré sa z hľadiska veľkosti nachádzajú v rámci jednotlivých regiónov. Ak nepočítame samosprávy obcí, tak na úrovni medzi obcami a regiónmi sa nachádza v súčasnosti **333 lokálnych vlád**, resp. samospráv. Sú rozdelené pomerne komplikovaným spôsobom, na rozdiel od podobne veľkých iných kontinentálnych európskych štátov (Klimovský, 2015).

V zásade sa anglická samospráva člení na **metropolitnú** a **vidiecku** štruktúru. Hlavným centrom metropolitnej štruktúry je hlavné mesto Londýn, ktorý je spravovaný dvojstupňovým modelom samosprávy. Centrálna úroveň samosprávy Londýna (akéhosi magistrátu) sa uskutočňuje v rámci tzv. „**Greater London Authority**“ (Veľký Londýn). V rámci tzv. „Veľkého Londýna“ sa spravujú najzásadnejšie otázky samosprávy hlavného mesta. Okrem toho však „Veľký Londýn“ pôsobí ako jeden z 9 anglických regiónov. Londýn sa delí na **32 londýnskych obvodov**, ktoré majú samosprávne orgány a jeden špeciálny celok s názvom „**City of London Corporation**“. Ide o samosprávny celok historického centra Londýna a väčšiny finančných korporácií (Leach-Stewart-Jones, 2017).

V rámci vidieckej štruktúry samosprávy sa Anglicko delí na **77 nemetropolitných (vidieckych) grófstiev**. Tieto celky majú v Anglicku približne od 300 000 do 1,8 milióna obyvateľov. Medzi kompetencie nemetropolitných grófstiev patrí napr. oblasť vzdelávania, strategického plánovania, sociálnych služieb či správy ciest prvej triedy. Najväčší objem kompetencií spadá pod nemetropolitné okresy, ktorých je v súčasnosti 239. Sú rozdielne v niektorých kompetenciách, ale aj v štruktúre. Z 239 celkov nemetropolitných okresov je 58 organizovaných v rámci jednotných orgánov tzv. „**Unitary Authorities**.“ Zvyšné nemetropolitné okresy majú dvojstupňový systém samosprávy, v angličtine pomenovaný ako „**two-tier**“ systém. Znamená to, že na úrovni okresov nemajú len orgány pre celý okres, ale sú rozdelené na menšie časti, ktoré majú takisto svoje

orgány. Týmito menšími časťami nemetropolitných okresov sú tzv. **districts**, alebo **boroughs**. Množstvo kompetencií sa prelína s kompetenciami grófstiev, ale okresy organizované či už ako „Unitary“ Authority“ alebo prostredníctvom dvoch úrovní majú aj kompetencie v ďalších oblastiach ako napr. doprava, správa odpadu, životné prostredie, výber regionálnych daní a pod. (Klimovský, 2015).

V metropolitnej časti správy Anglicka sa v súčasnosti nachádza 6 metropolitných grófstiev. Rovnako, ako nemetropolitné grófstvá sa delia na menšie časti v podobe už spomínaných districts, alebo boroughs. Na rozdiel od nemetropolitnej časti samosprávy tu neexistujú tzv. „Unitary Authorities“. Od roku 1986 nemajú vlastné volené orgány, a preto dnes hovoríme len o administratívnej a štatistickej funkcii metropolitných grófstiev Anglicka. Väčšina kompetencií bola presunutá do nižšej zložky samosprávy (districts, boroughs). Na najnižšej úrovni samosprávy v Anglicku uskutočňujú správnu a samosprávnu činnosť anglické“ **parishes**“, v slovenčine známe ako farstvá. Tieto najnižšie samosprávne jednotky môžu mať vytvorené orgány známe ako rady s rôznymi názvami. V súčasnosti existuje v Anglicku viac ako 10 000 farstiev, avšak nie všetky fungujú prostredníctvom svojich volených orgánov. V najmenších vidieckych farstvách, väčšinou do 150 obyvateľov, sa namiesto rozhodovania rady uplatňuje inštitút stretávania voličov, ktorí priamo rozhodujú o otázkach farstva (obce). Niektoré z farstiev majú spoločnú radu so susediacimi farstvami. Obce vykonávajú celý rad funkcií, avšak mnohé z nich len na dobrovoľnej báze, a teda nemajú veľké množstvo povinných kompetencií. V Anglicku existuje viacero modelov fungovania základných orgánov farstiev s rozličným postavením a spôsobom voľby výkonného predstaviteľa obce (starostu) (Sandford, 2017).

Územná samospráva Walesu je rozdelená do 22 samostatných častí známych ako „counties“ alebo **county-**

boroughs“. V zásade môžeme hovoriť o 22 celkoch s podobnými kompetenciami, ako je to v prípade anglických nemetropolitných grófstiev. Medzi základné kompetencie patrí vzdelávanie, ochrana životného prostredia, správa väčšiny ciest prvej triedy a pod. Na najnižšej úrovni lokálnej samosprávy vo Walese sú obce, kde sa rozhoduje v orgánoch s názvom „community councils“ (Klimovský, 2015).

Škótsko má obdobnú štruktúru samosprávy ako Wales. Administratívne sa delí na 32 grófstiev či krajov, ktoré sa následne delia medzi jednotlivé obce, v ktorých dominantnú úlohu zohráva rada- council (Campbell-Burrowes, 2016).

Organizácia správnych a samosprávnych jednotiek v **Severnom Írsku** je odlišná najmä v kompetenciách regionálnych jednotiek, ktoré sú výrazne obmedzené napr. na oblasť plánovania, recyklácie či správy odpadu. Severné Írsko sa delí na 11 okresov. Podobne ako v ostatných častiach, na najnižšej úrovni obcí sa rozhoduje najmä prostredníctvom rady obce (Zrostlík, 2012).

Kontrolné otázky:

1. Aké postavenie majú komory britského parlamentu, aký je medzi nimi vzťah a kto ich tvorí?
2. V čom sú rozdielne nemetropolitná (vidiecka) štruktúra samosprávy Anglicka a jej metropolitná časť?

2 Verejná správa vo Francúzsku

Oficiálny názov štátu	Francúzska republika
Počet obyvateľov	67 800 000
Rozloha	551 695 km ²
Hlavné mesto	Paríž
Štátne zriadenie	parlamentná republika
Hlava štátu	Emmanuel Macron
Štátoprávne usporiadanie	unitárny štát
Mena	euro
HDP	2,9 bilióna USD

2.1 Základná charakteristika politického systému Francúzska

Francúzsko patrí k jedným z mála európskych štátov, ktoré si uchovalo územia veľkej európskej kolonizácie pred niekoľkými storočiami nazad. Okrem územia v kontinentálnej Európe sú súčasťou Francúzska aj **zámorské regióny** a departmenty, a to konkrétne **Francúzska Guyana, Réunion, Mayotte, Guadeloupe a Martinik**. Týchto 5 zámorských regiónov má rovnaký administratívny štatút ako zvyšné európske francúzske regióny. Medzi ďalšie zámorské celky patrí 5 „poloautonómnych“ celkov, a to Svätý Bartolomej, Svätý Martin, Francúzska Polynézia, Saint Pierre a Miquelon a Wallis a Futuna. Všetky zámorské celky majú svoje zastúpenie v oboch komorách francúzskeho parlamentu ako aj ekonomickej a sociálnej rade. Rovnako tak môžu voliť zástupcov Francúzska do Európskeho parlamentu (Bell-Gafney, 2013).

Ústavný a politický vývoj Francúzska má svoju dlhodobú históriu a považuje sa za jeden zo štátov s najdlhšou historickou tradíciou demokratického vládnutia. Súčasnú Francúzsko sa

označuje tiež ako **5. francúzska republika**, nakoľko významné politické a spoločenské udalosti spojené so zmenami ústavy znamenali pomyselný predeľ medzi vývojovými etapami štátu. Súčasná 5. republika existuje pomyslene od roku 1958. V tomto roku prišlo k ústavným zmenám, ktoré posilnili postavenie prezidenta a oslabil niektoré funkcie parlamentu. Príčinou bola politická nestabilita systému. Francúzsko patrí stále medzi krajiny, ktoré niektorí politológovia radia medzi poloprezidentské systémy. Vyplýva to z niekoľkých podmienok akými je napr. priama voľba prezidenta ako aj jeho zásadné právomoci (Říchová a kol., 2009).

Podstatnou súčasťou rozdelenia moci v 5. republike Francúzska je **výkonná moc**. Táto moc je rozdelená, a preto môžeme hovoriť o dualite výkonnej moci. Prezident vymenúva predsedu vlády, ktorý riadi činnosť vlády, vo väčšine prípadov v súlade s politikou prezidenta. Vláda, ako taká je zodpovedná za svoje fungovanie dvojkomorovému parlamentu Francúzska (Perottino, 2005).

Prezident Francúzska má rozsiahle právomoci dané ústavou. Je volený priamo občanmi. Pokiaľ je premiér z rovnakej politickej strany ako prezident, resp. z politickej strany kooperujúcej so stranou prezidenta, je línia vykonávania politiky jednotná a premiér realizuje politiku prezidenta. V prípade ak by sa prezidentom a premiérom stali politickí oponenti, prichádza k tzv. kohabitácii, ktorá sa naposledy uskutočnila v 90. rokoch minulého storočia. Súčasným prezidentom je od roku 2017 Emmanuel Macron. Ide o najmladšieho zvoleného prezidenta Francúzska od čias Napoleona. Na zvolenie prezidenta je potrebná nadpolovičná väčšina platných hlasov. V prípade, že takú väčšinu kandidát nedosiahne, koná sa druhé kolo volieb, kde je zvolený kandidát s vyšším počtom hlasov voličov. Pôvodne býval francúzsky prezident volený na 7 rokov, dnes ide o funkčné obdobie 5 rokov. Prezident sídli v Elyzejskom paláci v hlavnom meste

Paríž. Okrem exekutívnych funkcií je tiež hlavným veliteľom ozbrojených síl. Prezident Francúzska je hlavou štátu ako aj hlavou vlády, z čoho vyplýva, že má viac kompetencií ako prezidenti väčšiny európskych krajín (Bell-Gafney, 2013).

Predseda vlády je menovaný prezidentom. Ostatným vybraným kandidátom na predsedu vlády bol a v súčasnosti túto funkciu zastáva Edouarde Philippe. Zostavovanie vládneho kabinetu v podobe ministrov sa dá vnímať v teoretickej a praktickej rovine. Teoreticky si ministrov vyberá premiér, avšak v praktickej rovine ide o dohodu s prezidentom, a teda spoločný výber, nakoľko prezident musí schváliť kandidátov na ministrov. Kompetencie prezidenta sa dajú rozdeliť do dvoch kategórií. Ide o kompetencie, ktoré môže vykonávať sám a kompetencie, pri ktorých potrebuje kontrasignáciu predsedu vlády. Tieto kompetencie sú rozdelené ústavným spôsobom. Prezidentovo silné postavenie demonštruje fakt, že môže nevyzmenovať jednotlivých ministrov, čo je vo väčšine prípadov klasických parlamentných foriem vlády nemožné. Zvláštnosťou francúzskej exekutívnej moci je, že rozlišujú dve oficiálne kategórie ministrov (Cole, 2012).

Prvá sa nazýva „ministres d'État“, čo v preklade znamená štátni ministri. Do tejto kategórie spadajú ministri v pokročilom veku, ktorí funkciu získali a toto špecifické označenie je považované za vysokú prestíž. Zvyšná časť vládnych ministrov je označovaná jednoducho ako ministri. Ministri sú zastupovaní štátnymi tajomníkmi. Prezident, ako aj premiér môžu vydávať v konkrétnych situáciách tzv. výkonné nariadenia (niekedy nazývané tiež dekréty) o sile zákona. Vláda Francúzskej republiky je ústavne zakotvená. Podľa tradície sa vládne rokovania zvyčajne konajú v stredu ráno (Grandguillot, 2006).

Zákonodarná moc vo Francúzsku sa realizuje prostredníctvom **dvojkomorového parlamentu**. Ako už bolo spomenuté, francúzsky parlament je zložený z dvoch inštitúcií, ktoré sa podieľajú na prijímanej legislatíve. Dolná komora

parlamentu sa nazýva „Assemblée nationale“, čo znamená národné zhromaždenie. Národné zhromaždenie je momentálne reprezentované 577 poslancami v dvojkolovom väčšinovom volebnom systéme na 5 ročné funkčné obdobie. Priemerná veľkosť volebného obvodu je 100 000 obyvateľov aj keď existujú pomerne značné rozdiely medzi veľkosťou niektorých vidieckych a mestských volebných obvodov. Zvyčajne parlament zasadá prostredníctvom 9 zasadnutí počas roka, pokiaľ prezident nezvolá dodatočné zasadnutia. Okrem legislatívnej činnosti prostredníctvom predkladania zákonov má Národné zhromaždenie tiež kontrolnú funkciu voči vláde, ktorú môže odvolať vyslovením nedôvery absolútnou väčšinou poslancov (Cole, 2012).

Hornou komorou francúzskeho parlamentu je Senát, ktorý zasadá v separátnej budove. V prípadoch zmeny ústavy sa stretávajú zástupcovia oboch komôr na zasadnutí vo Versailles. Senát má pomerne zaujímavý spôsob voľby, keďže na jeho kreovanie sa podieľa viacero úrovní francúzskej samosprávy, ktorí delegujú svojich zástupcov do tejto súčasti francúzskej legislatívy. Okrem toho sú v ňom zastúpení aj zástupcovia zámorských regiónov. Voľba senátorov, teda prebieha nepriamo a voliči na tomto procese neparticipujú. Senátor vo Francúzsku disponuje 6 ročným funkčným obdobím. Obmena Senátu prebieha v trojročných intervaloch, kedy sa volí polovica nových senátorov. Senát je v postavení asymetrického bikameralizmu v politicky slabšom postavení. Vo väčšine prípadov nezhody pri hlasovaní môže Národné zhromaždenie prehlasovať Senát. V niektorých prípadoch však toto možné nie je a to napríklad pri hlasovaniach týkajúcich sa ústavy. Zaujímavosťou je že pozícia predsedu v oboch komorách sa vo Francúzsku nazýva prezident (Rozenberg-Surel, 2018).

Súdna moc vo Francúzsku je rozdelená do viacerých typov súdov. Postavenie ústavného súdu je mimo tejto štruktúry. Ústavný súd rozhoduje o otázkach ústavnosti v prípade potreby

pre dve skupiny súdov, a to správnych súdov a bežných súdov. V oboch skupinách súdov je niekoľko stupňová hierarchia.

2.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Územná samospráva Francúzska je riadená systémom dualizmu a teda štátna správa a územná samospráva funguje oddelene. Princípy a fungovanie jednotlivých inštitúcií sa napriek tomu prekrývajú a spolupráca štátu a samosprávnych jednotiek funguje aj v prípade takýchto dualistických štruktúr riadenia verejnej správy. Vplyv štátu v jednotlivých súčasťach správy Francúzska si zachováva prostredníctvom štátnych úradníkov napr. v podobe tzv. prefektov. Najvyšším územnosprávnym rozdelením je rozdelenie do regiónov. Francúzsko sa v súčasnosti skladá z **18 regiónov**, z čoho 6 sa nachádza mimo Francúzska (ostrov Korzika je najbližšie, približne 300 km od pobrežia). Ostrov Korzika má v porovnaní s ostatnými zámorskými regiónmi mierne odlišné postavenie. Medzi kontinentálne európske regióny patrí: Auvergne-Rhône-Alpes, Burgundsko-Franche-Comté, Bretónsko, Centre- Val de Loire, Grand Est, Hauts-de-France, Ile-de-France, Normandia, Nové Akvitánsko, Occitánia, Pays-de-la-Loire a Provence-Alpes-Cote d'Azur. Okrem už spomínanej Korziky, ktorú môžeme zaradiť ako 13. francúzsky región v Európe disponuje Francúzsko aj 5. zámorskými regiónmi. Medzi tieto regióny zaradíme: Francúzsku Guyanu, Réunion, Mayotte, Guadeloupe a Martinik. Zámorské regióny majú rovnaký právny status ako zvyšné európske regióny Francúzska. Tieto regióny sa síce nachádzajú v Karibskom mori, Atlantickom a Tichom oceáne, ale spadajú pod správu Francúzska, kde sa rovnako uplatňuje francúzske právo. Nakoľko zámorské celky na rozdiel

od zámorských regiónov majú svoj poloautonómny štatút, a teda sú do istej miery samostatné, nevenujeme im v tejto publikácii zásadnejší priestor (Clerembaux, 2011).

Aktuálny model regiónov z roku 2023 prešiel výraznejšou reformou ešte v roku 2016, kedy sa redukoval počet regiónov a udiali sa aj ďalšie zmeny v organizácii samosprávy. Kompetenčne prišlo k miernemu posilneniu kompetencii regiónov. Medzi oblasti kompetencií dnes patria oblasti ako: ekonomický rozvoj, školstvo, doprava, letiská, prístavy či správa zdravotníckych zariadení. Medzi hlavné orgány regiónov patrí regionálna rada. Zástupcovia tohto orgánu sú volení na **6 ročné volebné obdobie** priamo občanmi. Regióny sú výrazne spoluzodpovedné za hospodársky a sociálny rozvoj. V čele regiónov stojí prezident regionálnej rady. Tento post nie je volený priamo občanmi, ale prostredníctvom poslancov rady, na prvom zasadnutí. Okrem toho existuje na úrovni regiónov aj orgán známy ako hospodárska, sociálna a environmentálna rada, ktorý plní poradnú funkciu. Svoju úlohu predĺženej ruky štátu vykonáva prefekt, ktorý je priamym reprezentantom štátnej správy. Okrem výkonu štátnej správy tiež vykonávajú kontrolnú činnosť voči nižšie postaveným zložkám samosprávy a teda departmentom a obciam. Nižšie postavenými jednotkami v rámci územnej samosprávy Francúzska sú **departmenty**. Departmenty predstavujú historické celky, ktoré sú v priemere niekoľko krát menšie ako francúzske regióny. Priemerný francúzsky región sa dnes skladá z približne 5-6 departmentov. Departmenty sú medzistupňom medzi samosprávou regiónov a obcí. V súčasnosti je v „európskom“ Francúzsku organizovaných 96 departmentov a v „zámorskom“ Francúzsku 5. Spolu tak samosprávu vykonáva **101** departmentov. Zaujímavosťou je, že všetkých 5 francúzskych zámorských regiónov je zároveň aj 5 zámorských departmentov, a teda, ako jediné sa nečlenia. Dôvodom je jednoduchosť organizácie a veľkosť, nakoľko tieto regióny nie sú natoľko veľké, aby bolo

potrebné ich deliť na niekoľko departmentov (Regions, 2023). Najväčší francúzsky región Ile-de-France, s viac ako 12 miliónmi obyvateľov je približne až 50 krát väčší ako najmenšie regióny (a zároveň departmenty) ako napr. Mayotte či Francúzska Guyana. (Klimovský, 2011).

Departmenty vznikli už v roku 1789. Napriek dlhoročnej histórii sa úloha departmentov znižuje a existujú názory smerujúce k znižovaniu počtu departmentov či k ich prípadnému zrušeniu. Napriek samosprávnym činnostiam, majú dnes departmenty najmä úlohy v oblasti štátnej správy. Medzi základné orgány departmentov patrí krajská rada a jej prezident. Štát je na úrovni departmentu reprezentovaný v podobe štátneho úradníka- prefekta. **Prefekt** zastupuje, štát, vládu ako aj ministra vnútra, ale tiež vykonáva dozor v oblasti správneho práva a je v čele polície departmentu. Rovnako, ako v prípade regiónov je aj úroveň departmentov organizovaná tak, že občania volia priamo radu, ktorá si zo svojich radov volí prezidenta departmentu (Vital-Durand, 2006).

Pre doplnenie oblasti štátnej správy je potrebné uviesť, že výkon štátnej správy sa vykonáva na úrovni departmentov prostredníctvom **kantónov a „arrondissementov“**, tiež nazývaných ako subprefektúry (Muret-Muret, 2008). Celkovo sa vo Francúzsku nachádza spolu aj so zámorskými regiónmi **332** takýchto **subprefektúr**. Tieto celky majú za úlohu vykonávanie kompetencií na úseku dopravného plánovania. Na druhej strane, je možné Francúzsko rozdeliť do 1995 kantónov. Počet kantónov sa v ostatných rokoch výrazne zmenšil, a tak z pôvodných vyše 4000 dnes funguje už len približne polovica. Napriek svojej dlhej histórii, dnes nemajú kantóny zásadné postavenie a s tým súvisiace kompetencie. Kantóny majú niektoré administratívne úlohy, a to a napr. ,že vytvárajú hranice volebných obvodov pre voľby do orgánov departmentov a rovnako tak slúžia ako hranice policajných obvodov (Depenses, 2018).

Na najnižšej úrovni samosprávy uskutočňujú svoju moc obce. Vo Francúzsku sa označujú ako komúny a je ich približne 35000. Vo vývoji obcí vo Francúzsku je zaujímavé poznamenať, že historicky ich bolo približne až 45 000 a že niektoré z nich sa zlúčili do väčších jednotiek. Z hľadiska kompetencií sa obce historicky výrazne zmenili z kedysi jednotiek s veľmi malými kompetenciami v centralistickom štáte do jednotiek s výrazne väčšou samosprávnou silou (Ducomte, 2008).

Francúzske obce sú tvorené štandardnou štruktúrou orgánov v podobe starostu a jeho zástupcu a obecnej rady. **Starosta** je volený na 6 ročné funkčné obdobie nepriamo- radou. Pozícia starostu je pomerne odlišná v závislosti od veľkosti obce aj z hľadiska finančného zabezpečenia, kde v množstve malých obcí starostovia pracujú na čiastočný úväzok, prípadne žiadny plat nepoberajú. Na úrovni obce starosta vykonáva samosprávnú činnosť, ale aj úlohy od štátu v podobe štátnej správy. Najnižšia úroveň samosprávy vo Francúzsku teda nepozná úlohu prefekta ,ako je to v prípade departmentov a regiónov. Okrem štandardných úloh starostov v Európe má výrazný vplyv v urbanizme obce ,a to tak, že vydáva stavebné a iné povolenia súvisiace s územným plánovaním. Starosta tiež zriaďuje obecnú políciu. Pozícia starostu je veľmi silná z dôvodu vykonávania tak samosprávy ako aj štátnej správy. Zaujímavosťou je, že starosta kooperuje svoju činnosť so svojimi zástupcami. Avšak v prípade, že je starosta odvolaný, sú odvolaní rovnako aj jeho zástupcovia, ktorých mená a počet určuje obecná rada. Zástupcovia pôsobia najmä v oblasti správy mestskej polície a občianskeho registra (Clerembaux, 2011).

Obecná rada vo svojej podstate je miestnym parlamentom zastupujúcim záujmy občanov. Tak, ako v prípade väčšiny štátov je počet členov rady odvodený od celkového počtu obyvateľov. Ich počet sa tak pohybuje od 7 až po 69 členov podľa veľkostnej kategórie obce. Právomoci obcí sú do značnej miery kategorizované podľa veľkosti, a teda ich rozsah je

rôznorodý. Zaujímavosťou tiež je, že volebný systém pri voľbách obecnej rady sa líši podľa veľkosti obce. Obce do 3500 obyvateľov využívajú väčšinový volebný systém a obce nad 3500 obyvateľov zmiešaný. V prípade rovnosti hlasov, vyhráva starší kandidát. Najväčšie mestá Francúzska Paríž, Marseille a Lyon majú samostatnú organizáciu samosprávy. V prípade týchto miest sa uplatňuje dvojúrovňová štruktúra riadenia. Mestá sú rozdelené do jednotlivých častí, ktoré majú svoju vlastné orgány (Conseil municipal, 2017).

Vzhľadom k vysokej fragmentácii sídelnej štruktúry rezultujúcej v počte 35 000 obcí je významnou zložkou uskutočňovania verejných služieb medziobecná spolupráca. V rámci spolupráce sa uplatňuje jej niekoľko typov a medziobecná spolupráca sa týka nielen obcí, ale aj departmentov a regiónov. Štát výrazným spôsobom podporuje medziobecnú spoluprácu uvedomujúc si nízku priemernú veľkosť obce, ktorá patrí k najnižším v celej Európe (Dépenses, 2018).

Kontrolné otázky:

1. Ktoré úrovne administratívneho usporiadania vykonávajú úlohy samosprávy?
2. V čom sú špecifické 3 najväčšie mestá z hľadiska organizácie samosprávy?
3. V čom spočívala ostatná zásadná reforma samosprávy z roku 2016?

3 Verejná správa v Nemecku

Oficiálny názov štátu	Federálna republika Nemecka
Počet obyvateľov	84 524 000
Rozloha	357 588 km ²
Hlavné mesto	Berlín
Štátne zriadenie	parlamentná republika
Hlava štátu	Frank Walter Steinmeier
Štátoprávne usporiadanie	federácia
Mena	euro
HDP	4,3 bilióna USD

3.1 Základná charakteristika politického systému Nemecka

Nemecká spolková republika je v súčasnosti najväčším členským štátom EÚ, druhým najľudnatejším štátom Európy a je tiež v prvej 20-ke najväčších štátov sveta. Vzhľadom k svojej veľkosti a vyše 80 miliónom obyvateľom je tento štát zriadený na federatívnej báze. Federatívne usporiadanie má svoje logické opodstatnenie aj z historického hľadiska, nakoľko súčasne hranice Nemecka zahŕňajú rozličné časti, ktoré historicky existovali v rozličných historických celkoch. Nemecko sa v súčasnosti skladá zo **16 spolkových štátnych celkov**. Do celkového počtu sa počítajú aj 3 mestá so štatútom členského štátu, a to Berlín, Brémy a Hamburg. Medzi zvyšné spolkové štáty patria: Bádensko-Wurtembersko, Bavorsko, Brandenbursko, Hesensko, Meklenbursko-Predpomoransko, Dolné Sasko, Severné Porýnie-Vestfálsko, Porýnie-Falcko, Sársko, Sasko, Sasko-Anhaltsko, Slezvicko-Holštajnsko a Durínsko. Tento stav je aktuálny po roku 1990 kedy prišlo

k zjednoteniu samostatných štátnych celkov „Západného Nemecka (SRN) a „Východného Nemecka“ (NDR) a rozšíreniu členských štátov o 5. Najväčším štátom z hľadiska populácie je Severné Porýnie-Vestfálsko, na druhej strane je najrozľahlejším štátom Bavorsko. Medzi zásadné právomoci federácie ako celku patrí: zahraničná politika, obrana, ochrana obyvateľstva či občianstvo.

Vzhľadom k federatívnemu usporiadaniu štátu disponujú jednotlivé členské štáty (spolky) svojou vlastnou štruktúrou výkonných, zákonodarných a súdnych orgánov. Členské štáty tiež majú svoje ústavy, vlajku a pod. Zastúpenie členských štátov je zabezpečené cez spolkovú radu, ktorá plní de facto úlohu hornej komory parlamentu (Simms, 2013).

Nemecko je špecifickým typom parlamentnej formy vlády. Vládnutie je síce založené na princípe previazanosti zákonodarnej a výkonnej moci, avšak postavenie predsedu vlády- kancelára je odlišné. V prípade Nemecka teda definujeme formu vlády ako **kancelársky systém**. Tento sa odlišuje od klasickej parlamentnej formy vlády najmä postavením predsedu vlády-kancelára, ktorý má posilnené postavenie. **Kancelár** je spolu s prezidentom súčasťou výkonnej moci. Posilnené postavenie kancelára je doplnené kompetenčne pomerne slabým prezidentom. Súčasnou hlavou štátu v podobe prezidenta je Frank Walter Steinmeier a úlohu kancelára vykonáva od konca roku 2021 Olaf Scholz. Odvolanie kancelára je upravené v článku 67 nemeckého „základného zákona“- ústavy. Tento článok uvádza, že kancelára, a teda vládu je možné odvolať iba vtedy, pokiaľ parlament absolútnou väčšinou zvolí jeho nástupcu. Tento inštitút je súčasťou tzv. **racionalizovaného parlamentarizmu** a všeobecne je nazývaný ako **konštruktívne vyslovenie nedôvery**. Ide o akúsi ústavnú poisťku voči častým zmenám vlády. Kancelárom býva spravidla predseda víťaznej strany, ktorá zvyčajne skladá vládnu koalíciu s jednou či dvomi stranami. Kancelár predsedá vládnuemu kabinetu, ktorý v sebe

zahŕňa napr. aj ministra pre ekonomické záležitosti a otázky klimatických zmien, či ministra pre záležitosti rodiny, seniorov, mladých a ženy (Simms, 2013).

Nemecký prezident je volený nepriamo na spoločnom zasadnutí dvoch inštitúcií parlamentu, ktoré sa podieľajú na legislatívnom procese Nemecka v rámci federácie. Podstata funkcie nemeckého prezidenta je viac-menej ceremoniálna. Táto reprezentatívnosť je dokumentovateľná najmä tým, že takmer všetky jeho rozhodnutia podliehajú podpisu člena vlády, resp. kancelára. Prezident reprezentuje Nemecko navonok, dojednáva medzinárodne zmluvy či akredituje diplomatov (Bonker-Wollmann, 2006).

Nemecká legislatívna na federálnej úrovni je schvaľovaná v dvoch inštitúciách. **Spolkový snem** (Bundestag) je častokrát označovaný ako dolná komora nemeckého parlamentu. **Spolková rada** (Bundesrat) býva zvyčajne označovaná ako horná komora parlamentu. Nejde o typickú druhú komoru, a preto je lepšie ju definovať ako neparlamentný orgán s funkciami druhej komory (Říchová a kol., 2009).

Spolkový snem je federálnym parlamentom občanov Nemecka sídliacim v hlavnom meste Berlín. Je to jediný priamo volený legislatívny federálny orgán. Funkčné obdobie Spolkového snemu je stanovené na 4 roky. Zaujímavosťou je, že sa využíva zmiešaný volebný systém, kde polovica poslancov je zvolená na základe výsledkov stranických kandidátnych listín a druhá polovica na základe výberu konkrétnych politikov v podobe väčšinového volebného systému. Kvôli špecifikám volebného systému nie je presne stanovený počet členov parlamentu. Existuje len minimálne číslo členov parlamentu na úrovni **598 poslancov**. V súčasnosti je členom Spolkového snemu až **736 poslancov**. Bundestag plní viacero funkcií. Medzi najväznejšími je predkladanie legislatívy, voľba kancelára a schvaľovanie rozpočtu. Ako už sme už spomínali, má tiež

právomoc ukončiť vládnutie kabinetu za stanovených podmienok.

Spolková rada je orgánom legislatívy, ktorý má dve sídla, a to v Berlíne a Bonne. Spolková rada zastupuje jednotlivé spolkové krajiny. Celkový počet zástupcov Spolkovej rady je 69. Najmenšie spolkové krajiny majú 3 zastupiteľov a najväčšie 6. Bundesrat je tzv. „večným“ orgánom legislatívy, a preto nemá žiadne funkčné legislatívne obdobie. Členovia Spolkovej rady nie sú volení občanmi, pochádzajú z nominácií vlád jednotlivých spolkových krajín na základe výsledkov parlamentných volieb v každej zo 16 častí celku Nemecka. Členovia Spolkovej rady sa teda menia, tak, ako sa menia jednotlivé zloženia parlamentov ,a teda aj vlád na úrovni spolkových krajín. Na jednej strane je teda poslanec Spolkového snemu predstaviteľom federálnej legislatívnej moci a na druhej strane je súčasťou exekutívy (vlády) vo svojej domovskej spolkovej krajine. Všetka federálna legislatíva musí prejsť len Spolkovým snemom a v prípade niektorých zákonov či zmien ústavy je potrebný súhlas aj Spolkovej rady (Klimovský, 2010)

V prípade hlasovania Spolkového snemu zvyčajne poslanci hlasujú v blokoch podľa spolkových krajín. Líderstvo Spolkovej rady rotuje každým rokom v novembri. Inými slovami, Spolkovej rade predsedá každý rok zástupca inej spolkovej krajiny, postupne od najväčšej smerom k najmenšej. V prípade nezhody pri schvaľovanej legislatíve medzi Spolkovým snemom a Spolkovou radou, môže do procesu zasiahnuť tzv. „mediačný“ výbor zložený zo 16 členov z oboch súčastí. Ak sa ani vtedy nenájde dohoda a zákon nespadá do povinného schválenia oboch súčastí, Spolkový snem môže takýto zákon prijať aj bez súhlasu Spolkovej rady. Spolková rada môže tiež byť iniciátorom zákonov a môže navrhnúť návrh zákona Spolkovému snemu (Říchová a kol., 2009).

Súdna moc Nemecka je reprezentovaná sústavou federálnych nižších súdov. Osobitné postavenie má federálny

ústavný súd Nemecka. Okrem súdov riešiacich občianske spory či kriminalitu, existujú súdy pre oblasť daní, práce, či sociálnych vecí.

3.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Územná samospráva Nemecka je ovplyvnená usporiadaním štátu. Nakoľko je Nemecko zložené z viacerých celkov s rozličným historickým vývojom a aj politickými tradíciami, disponujú jednotlivé spolkové krajiny viacerými odlišnosťami v orgánoch, kompetenciách, ich politickej sile či organizácii samosprávy ako takej. Rozličnosť modelov územnej samosprávy napriek spolkovými krajinami zostala zachovaná aj z toho dôvodu, že o modeli miestnej samosprávy rozhodujú nezávisle práve členské krajiny. V rámci jednoduchého rozdelenia úrovní riadenia môžeme Nemecko ako federáciu rozdeliť medzi 13 spolkových krajín a 3 mestá so štatútom spolkovej krajiny na najvyššej úrovni. Každá spolková krajina s výnimkou 3 spolkových miest má dvojúrovňovú štruktúru samosprávy v podobe obcí a miest na najnižšej úrovni a krajov na regionálnej úrovni. Celkovo sa v súčasnosti nachádza v Nemecku **294 krajov**, ktoré reprezentujú regionálnu samosprávu v 13 spolkových krajinách. Okrem nich existujú aj mestá so špecifickým statusom, ktoré nespádajú pod žiadny kraj. Celkovo ich je 106 a vykonávajú tak úlohy miestnej ako aj regionálnej samosprávy. Ide o **štatutárne mestá**, ktoré sú administratívne, populačne a ekonomicky dostatočne silné na to, aby vykonávali úlohy miestnej a regionálnej samosprávy zároveň. Tieto mestá sa dajú označiť za „mestské kraje“. Okrem týchto typov krajov existujú v Nemecku aj tzv. komunálne spolky osobitnej povahy, pričom ide vlastne o spojenie vidieckeho kraja a mesta stojaceho mimo kraj. Medzi takéto

spolky patrí napr. regionálny spolok Saarbrücken. Kraje vykonávajú úlohy, ktoré majú regionálny charakter a sú nerealizovateľné najmä malými obcami. Kraje sú právne v zakotvené aj v nemeckej ústave. Kraje disponujú kompetenciami v oblasti nemocníc, škôl či správy, výstavby a údržby ciest vyššej triedy. Kraje okrem originálnych právomocí tiež realizujú úlohy štátu v podobe tzv. preneseného výkonu štátnej správy. Medzi právomoci krajov tiež patrí starostlivosť o národné parky, sociálna starostlivosť, starostlivosť o mládež, narábanie s odpadom či registrácia áut. Okrem toho môžu kraje vykonávať kompetencie v závislosti od miestneho práva v oblasti finančnej podpory pre kultúru, budovania peších zón, cyklotrás či podpore turizmu (Pitrová, 2015).

Krajská rada resp. zastupiteľstvo je najvyšším orgánom kraja volená na 5 ročné volebné obdobie s výnimkou spolkovej krajiny Bavorsko, kde sa volí na obdobie 6 rokov. Zvyčajným sídlom kraja je jedno z najväčších miest na danom území (Klimovský, 2010).

Najvyšším správnym orgánom vidieckeho okresu je úradník známy ako „**krajský radný**“ alebo „krajská radná“. Táto funkcia je zodpovedná za každodennú správu okresu. V mestských krajoch podobné administratívne funkcie vykonáva vo väčšine väčších miest primátor. Vidiecke okresy v niektorých nemeckých spolkových krajinách majú dodatočný správny výbor nazývaný krajský výbor. Tento výbor vo všeobecnosti vedie krajský radný a zahŕňa niekoľko ďalších dobrovoľných členov. Na základe rozhodnutí krajskej rady preberá za kraj určité administratívne funkcie. Presná úloha sa však medzi jednotlivými štátmi značne líši (Gunlicks, 2003).

Na najnižšej úrovni sa vykonáva samospráva prostredníctvom obcí a miest. Tak, ako vo väčšine európskych štátov sa v ostatných desaťročiach zásadne menil celkový počet takýchto lokálnych jednotiek. Nemecko, obdobne, ako iné

západoeurópske štáty prešlo v niektorých častiach k zlučovaniu obcí. V súčasnosti je na území Nemecka približne 14 000 obcí. Rozdiely medzi jednotlivými spolkovými krajinami v priemernej veľkosti obce sú veľké. Príkladom radikálneho zníženia počtu obcí je napr. spolková krajina Hesensko. Rovnako sa zásadne znížil počet obcí aj v spolkovej krajine Severné Porýnie-Vestfálsko. Na druhej strane, v mnohých spolkových krajinách zostal veľmi vysoký počet malých obcí. Približne 20% všetkých obcí disponuje statusom mesta. Mnohokrát sa stretávame s tým, že obce vytvárajú združenia a partnerstvá na vykonávanie kompetencií, ktoré nie sú z dôvodov svojej veľkosti schopné spravovať samostatne (Wollmann, 2004).

Voľby sa konajú každé 4 roky v spolkovej krajine Brémy, každých 6 rokov v Bavorsku a každých 5 rokov vo zvyšných 14 spolkových krajinách. Starosta sa rovnako volí v rozličných obdobiach podľa zvyklostí danej spolkovej krajiny. Na území Nemecka sa využíva viacero modelov fungovania územnej samosprávy na miestnej úrovni. Historicky týchto modelov existovalo viacero, dnes sa v zásade využívajú **Juhonemecký radný model** a tzv. **model nepravého“ magistrátneho „usporiadania**. Juhonemecký radný model je v súčasnosti najviac rozšíreným modelom usporiadania miestnej samosprávy. Je typický silným postavením starostu ako výkonného činiteľa obce. Je hlavným predstaviteľom obce, predsedá obecnej rade a je volený priamo občanmi. Tento model sa využíva napr. v Bavorsku, v Dolnom Sasku či Severnom Porýní-Vestfálsku (Wolfrum, 2008). Model nepravého magistrátneho usporiadania je zas typický pre Hesensko. Tak ako aj v prvom prípade, aj v tomto modeli je moc v obci reprezentovaná radou a starostom, ale na rozdiel od Juhonemeckého modelu starosta nie je volený občanmi, ale radou. Starosta v tomto prípade nemá tak zásadné postavenie, ale je len jedným z členov magistrátu. Ide teda viac

o kolektivistický typ riadenia, ako je to v prípade Juhonemeckého modelu (Besecke, 2013).

Hlavné mesto Berlín má špecifické postavenie z pohľadu územnej samosprávy. Berlín je samosprávne rozdelený do 12 mestských obvodov. Okrem toho sa Berlín člení na 96 mestských častí, ktoré sú dnes v podstate administratívnymi časťami a nezohrávajú zásadnú úlohu pri výkone samosprávy (Mahr, 2010).

Okrem reprezentatívnej demokracie sa v rámci samosprávy využívajú aj nástroje priamej demokracie akými sú napr. možnosť odvolať starostu, resp. sa zúčastniť sa referenda. Po zjednotení Nemecka sa rozšírila táto možnosť na všetky členské krajiny. Pri odvolávaní starostu je možné postupovať buď prostredníctvom iniciatívy občanov alebo obecnej rady. Je to prvok priamej demokracie, ktorý prišiel v súlade s ustanovením priamej voľby starostov v Nemecku (Balík, 2002).

Referendum je v niektorých spolkových krajinách pomerne často využívaným nástrojom. Podmienky pre uskutočnenie referenda napr. z hľadiska potrebného počtu podpisov alebo pre platnosť referenda sú rozličné. Bavorsko patrí ku spolkovým krajinám, kde sa koná najviac referend v rámci Nemecka (Bonker-Wollmann, 2006).

Kontrolné otázky

1. Aké modely samosprávy sa v súčasnosti v Nemecku uplatňujú?
2. Aké postavenie má orgán s názvom Bundesrat-Spolková rada?

4 Verejná správa v Taliansku

Oficiálny názov štátu	Talianska republika
Počet obyvateľov	60 216 000
Rozloha	301 230 km ²
Hlavné mesto	Rím
Štátne zriadenie	parlamentná republika
Hlava štátu	Sergio Mattarella
Štátoprávne usporiadanie	unitárny (regionálny) štát
Mena	euro
HDP	2 bilióny USD

4.1 Základná charakteristika politického systému Talianska

Kým v prípade Francúzska môžeme dnes hovoriť o existencii piatej republiky, v prípade Talianska sa využíva tiež pomenovanie „druhá republika“. Obdobne ako aj Francúzsko, výrazne spoločensko-politické zmeny formálne ukončili fungovanie predchádzajúcej epochy vývoja štátu. Dnes možno Taliansko označiť ako regionálny štát alebo tzv. „kvázifederáciu“. Nakoľko nespĺňa všetky znaky federácie, je to stále unitárny regionálny štát. Pod označením unitárny regionálny štát možno chápať jeden štátny celok s výrazne silnými a decentralizovanými regiónmi, ktoré sú však len najvyššími celkami územnej samosprávy a nie členskými štátmi Talianska (Strmiska, 2004).

Taliansko si prešlo významnými politickými zmenami v 90. rokoch, odkedy je možné datovať pomyselnú 2. taliansku republiku. Udalosti súvisiace s prerodom Talianska mali celospoločenský charakter a netýkali sa len politického systému, ale takisto aj organizovaného zločinu. Prebehlo viacero súdnych

procesov s účastníkmi rôznych mafiánskych skupín, čo malo následne odozvu v podobe viacerých teroristických akcií v rámci Talianska. Spoločnosť požadovala viaceré politické zmeny po odhalení rozsiahlych korupčných schém medzi politickými elitami. Rozsiahla korupcia, výrazné narastanie štátneho dlhu spolu s výrazným vplyvom organizovaného zločinu postupne viedli k viacerým politicko-spoločenským zmenám. Škandály zahŕňali najmä vláduce strany z rokov 1992-1994, kedy sa významná politická strana s názvom „Kresťanská demokracia“ rozpadla na niekoľko menších strán (Torrito,2005). Významná strana so storočnou históriou s názvom „Talianska socialistická strana“ bola kompletne rozpustená. Voliči presadili niekoľko zmien fungovania štátu prostredníctvom 8 otázok referenda v roku 1993. Otázky sa týkali napr. financovania politických strán či zmeny volebného systému (Šušlíková,2010).

Exekutívna moc v Taliansku rozdelená štandardným spôsobom prostredníctvom duality v podobe talianskeho prezidenta, ktorým je v súčasnosti Sergio Mattarella. Prezident ako hlava štátu, reprezentuje Taliansko. Prezident je vrchným veliteľom ozbrojených síl a vedie ústavný orgán s názvom „Vysoká rada súdnicva“. Funkčné obdobie talianskeho prezidenta patrí medzi najdlhšie, svoju funkciu vykonáva v 7 ročnom volebnom období. Taliansky prezident je volený nepriamo, a to prostredníctvom parlamentu. Ide o spoločné zasadnutie dvoch komôr, a to Snemovne zástupcov a Senátu. Okrem poslancov oboch súčastí parlamentu sa do voľby zapájajú aj predstavitelia regionálnych rád všetkých 20 regiónov Talianska. V prvých troch kolách je potrebné na zvolenie prezidenta získať podporu dvoch tretín všetkých voliteľov. V ďalších kolách stačí na získanie postu prezidenta už len jednoduchá väčšina (Chapman-Mackenzie, 2010).

Medzi kompetencie prezidenta Talianska patrí napr. akreditovanie a prijímanie diplomatov, ratifikácia

medzinárodných zmlúv po schválení v parlamente, vyhlásenie vojny či vyhlasovanie referend. Z hľadiska vzťahu v rámci výkonnej moci vyberá predsedu vlády a na jeho návrh menuje jednotlivých ministrov. Postavenie talianskeho prezidenta je možné v jednoduchosti uviesť ako slabé a zároveň bežné pre parlamentnú formu vlády (Cotta-Verzichelli, 2007).

Výkonnejšou zložkou exekutívnej zložky moci v zmysle právomocí je vláda a jej predseda. Súčasnou **premiérkou** Talianska je Giorgia Meloni. Taliansko vládu označuje ako Radu Ministrov, ktorá je závislá na dôvere parlamentu. Podľa talianskej ústavy premiér koordinuje a riadi aktivity svojich ministrov. Okrem rezortných ministrov, taliansky politický systém pozná aj ministrov bez vlastného rezortu akým je napr. minister pre vzťahy s parlamentom. Medzi jednotlivé ministerstvá patri napr. tiež: ministerstvo univerzít a výskumu či ministerstvo turizmu (Cotta-Verzichelli, 2007).

Zákonodarná moc, ako už bolo spomenuté, je rozdelená v rámci dvojkomorového parlamentu. Členovia dolnej komory parlamentu sú volení prostredníctvom pomerného volebného systému na 5 ročné volebné obdobie. Práve pomerný volebný systém prispieva k multipartizmu v podobe množstva strán, ktoré sa vo voľbách dostávajú do parlamentu. Voľby rovnako prebiehajú v 5 ročnom volebnom cykle aj pre účely hornej komory. Pre voľby do hornej komory parlamentu sa využíva zmiešaný volebný systém pozostávajúci z prvkov tak pomerného ako aj väčšinového volebného systému. Zvláštnosťou talianskeho **Senátu** je možnosť vymenovať niekoľkých doživotných senátorov. Tento titul a možnosť pôsobenia v talianskom Senáte je udeľovaná prezidentom a dostávajú ho významné osobnosti talianskeho spoločenského života. V súčasnosti tvorí súhrne taliansky parlament 400 poslancov Snemovne zástupcov a 206 poslancov Senátu (Palladiono, 2015).

V teoretickej rovine by mal taliansky Senát zastupovať záujmy jednotlivých regiónov, napriek tomu, že Taliansko nie je organizované ako federatívny štát. V praxi je dnes jediným zásadným rozdielom v oboch komorách vek, v ktorom môžu kandidáti kandidovať do týchto súčastí. Kandidát do talianskej Snemovne zástupcov musí mať v deň volieb 25 rokov, kým kandidát na talianskeho senátora až 40 rokov. Spoločné rokovanie oboch komôr prebieha napr. pri voľbe prezidenta republiky či voľbe časti sudcov ústavného súdu. Taliansky legislatívny systém sa označuje ako tzv. „**perfektný bikameralizmus**“. Ide o rovnocenné postavenie oboch komôr, ktoré sú volené priamo občanmi na rovnaké volebné obdobie a pri veciach hlasovania majú rovnaké postavenie. Vláda je pri svojom výkone zodpovedná obom komorám. Medzi najzásadnejšie úlohy parlamentu patrí predkladanie legislatívnych návrhov. Okrem poslancov a vlády má právo predkladať legislatívne návrhy napr. aj štátna rada pre ekonomiku a prácu, rady jednotlivých regiónov či obcí, alebo občania cez referendum. Všetky návrhy zákonov musia prejsť obomi komorami. Ak jedna z komôr parlamentu navrhne zmeny, musia tieto zmeny prejsť hlasovaním druhej komory. V prípade nezhody komôr, existujú mechanizmy, ktoré hľadajú konsenzus medzi súčasťami parlamentu v podobe „dohodovacieho výboru“. S výnimkou 2 talianskych regiónov majú talianske regióny minimálne 3 zástupcov v talianskom senáte. Rozdelenie Senátu vychádza z veľkosti jednotlivých regiónov (Palladino, 2015).

Súdna moc v Taliansku je reprezentovaná sústavou súdov a špecificky postaveným ústavným súdom. Ústavný súd je kreovaný prostredníctvom oboch komôr parlamentu, prezidenta a zvyšok všeobecnými a správnymi súdmi. Všeobecné súdy fungujú v modeli 3-stupňovej hierarchie.

4.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Z pohľadu územnej samosprávy sú hierarchicky najvyššie postavené **regióny**. História regiónov, ako celkov významne ovplyvňujúcim politický a spoločenský vývoj je bohatá. Taliansko sa skladá z **20 regiónov**: Abruzzo, Apúlia, Valle d'Aosta (Údolie Aosty), Basilicata, Kalábria, Kampánia, Emilia-Romagna, Furlansko-Júlske Benátsky, Lazio, Ligúria, Lombardsko, Marky, Molise, Piemont, Sardínia, Sicília, Tridentsko-Horná Adiža, Toskánsko, Umbria, Benátsko. **Špeciálne autonómne postavenie** dané článkom č. 116 Ústavy Talianskej republiky je udelené 5 zo spomenutých regiónov: Valle d'Aosta, Furlansko-Júlske Benátky, Sardínia, Sicília a Tridentsko-Horná Adiža (Pajno, 2009).

Rozdielnosť postavenie regiónov vyplýva z historických udalostí pred vyše 150 rokov, kedy sa zjednocovalo Taliansko. Niektoré vybrané ekonomicky a politické silné regióny si chceli zachovať vyššiu mieru autonómie aj v novo zjednocujúcom sa štátnom celku. Autonómny štatút udelený na Juhu Talianska Sicílii a Sardínii ako ostrovným častiam s odlišnými etnickými, kultúrnymi či jazykovými charakteristikami bol nutnosťou pre zachovanie územnej celistvosti. Obdobne sa je možno pozerat' na severotalianske regióny, kde okrem odlišnosti z hľadiska kultúry či jazyka, hrá do značnej miery úlohu aj ekonomická a hospodárska rozvinutosť. Autonómny status regiónov bol oficiálne uznaný ústavou prijatou po 2. svetovej vojne v roku 1948. Vtedy tento status získali 4 regióny, nakoľko Furlansko-Júlske Benátky sa k tomuto statusu dopracovali až o 15 rokov neskôr. Napriek vymedzeniu boli konkrétne prvky autonómnosti v podobe kompetencií či financovania len veľmi všeobecne zadané. Výrazné zmeny nastali až v 90 rokoch. 20 storočia, kedy prišlo k zásadnej regionalizácii Talianska. S pádom 1. republiky a so vznikom 2. republiky Talianska bolo

významnou otázkou politickej a spoločenskej diskusie posilnenie regiónov. Súviselo to aj s postupným presadzovaním sa politických strán z regiónov, s odhalením rozsiahlych korupčných schém centrálnej vlády a s nespokojnosťou najmä severotalianskych regiónov s prerozdeľovaním financií prostredníctvom centrálnej vlády (Amoretti, 2004).

Najvýznamnejšie posilnenie postavenie regiónov prišlo v roku 2001, kedy boli schválené ústavné zmeny potvrdené referendum. V nich sa napr. taxatívne vymedzili kompetencie štátu a regiónom bola pridelená možnosť legislatívnej iniciatívy pri schvaľovaní štátnych zákonov. Ústava tiež zakomponovala vo svojom texte dôležitý princíp subsidiarity. V oblasti financovania regiónov prišlo k zmenám, avšak štát si zachoval možnosť prostredníctvom fondov zmiernovať rozdiely v prospech ekonomicky menej rozvinutých regiónov. V nasledujúcich rokoch boli snahy o výraznejšiu decentralizáciu a regionalizáciu Talianska a boli prijaté aj ústavné zmeny v roku 2005. Inicioval ich vtedajší predseda strany Liga Severu, avšak tieto zmeny boli v celoštátnom referende odmietnuté. Medzi regiónmi, ktoré sa najviac postavili proti návrhom výraznej regionalizácie boli najmä chudobnejšie časti Južného Talianska, kam patrí napr. región Kalábria. Naopak, na druhej strane v prospech návrhov referenda stáli najmä severotalianske regióny, ktoré by pravdepodobne ekonomicky z týchto návrhov výraznejšie vyťažili (Foltýn, 2007).

Podľa dnešného právneho postavenia sú regióny autonómnymi jednotkami s vymedzenými právomocami. Nie všetky právomoci sú samostatné, talianske regióny zdieľajú množstvo právomocí s centrálnou mocou. Všetky regióny až na výnimku Valle d'Aosta a Furlanska-Júlskych Benátok sa rozdeľujú na niekoľko menších územnosprávnych jednotiek-provincií. Dnes sa, teda, ako už bolo spomenuté, regióny delia na 15 regiónov s obyčajným štatútom a 5 so špecifickým autonómnym postavením.

Všetky regióny disponujú svojimi vlastnými priamo volenými regionálnymi parlamentami, ktoré sa buď označujú ako **regionálne rady** alebo ako **regionálne zhromaždenia**. Výkonnými orgánmi na úrovni regiónov sú výbory, ktoré vedú prezidenti regionálnych výborov alebo tzv. prezidenti regiónov. Prezidenti na úrovni regiónov sú s dvomi výnimkami volení priamo občanmi. Tak, ako už bolo v texte spomenuté, regióny majú okrem toho svoje politické zastúpenie aj v Senáte.

Regióny v súčasnosti disponujú kompetenciami, ktoré nie sú jasne vymedzené štátu. Medzi oblasti, v ktorých môžu regióny pôsobiť patria: zdravotná starostlivosť, odborné stredné školstvo, turizmus, múzeá, knižnice, dopravné komunikácie regionálneho významu, poľnohospodárstvo či regionálna polícia. Kompetencie regiónov sa dajú tiež popísať aj opačným princípom, a to tak, že vylúčime kompetencie, ktoré spadajú iba štátu. Štát nezdieľa s regiónmi kompetencie v oblasti zahraničnej politiky, migrácie, vzťahov s cirkvou, obrany a bezpečnosti, meny či občianskych a sociálnych práv (Marchetti, 2010).

Nižšou územno-správnou jednotkou sú provincie. Provincie tak predstavujú akýsi medzistupeň medzi regiónmi a obcami. V súčasnosti registrujeme **107 provincií**, ktoré sú podrobnejšie rozdelené na 80 štandardných provincií, 4 regionálne decentralizované celky (Furlansko-Júlske Benátky), 6 slobodných municipálnych konzorcií (Sicília), 14 metropolitných miest so štatútom provincie, 2 autonómne provincie (Tridentsko-Horná Adiža) a 1 provinciu, ktorá je zároveň regiónom, a to Valle d'Aosta. Medzi metropolitné mestá, ktoré plnia funkciu provincie patria napr.: Bologna, Rím, Neapol, Palermo, Turín či Benátky. Provincie sú dlhodobo objektom diskusií vzhľadom k ich pomerne obmedzeným kompetenciám. V celoštátnom parlamente sa objavil návrh na reorganizáciu ich hraníc, čo by znamenalo zníženie ich počtu alebo úplne zrušenie tohto stupňa samosprávy (Pajno, 2009).

Na základe ostatných zmien z roku 2014 sú provincie vedené prezidentom provincie, legislatívnym orgánom v podobe provinčnej rady a výkonného orgánu v podobe exekutívy provincie. Prezident, ako aj rada provincie sú volené nepriamo, prostredníctvom obcí danej provincie. Prezident si následne vyberá predstaviteľov exekutívy provincie. Štátna správa na úrovni provincie je reprezentovaná prefektom, ktorý je zástupcom centrálnej moci.

Medzi úzky okruh kompetencií talianskych provincií patrí územné plánovanie a zónovanie územia, správa lokálnej polície a hasičov, údržba a správa niektorých provinčných ciest či registrácia áut (Klimovský, 2013).

Na najnižšej úrovni talianskej samosprávy sa nachádzajú obce alebo tiež komúny, ako ich možno nazývať. Celkovo sa v Taliansku nachádza vyše **7900 obcí**, kde množstvo z nich patrí do kategórie malých až stredne veľkých obcí. Niektoré z obcí sa delia na „frakcie“, a teda menšie časti. Napriek pomerne veľkej priemernej veľkosti obce, sú medzi nimi veľké rozdiely vo veľkosti, kde najmenšie obce majú len niekoľkých obyvateľov. V niektorých provinciách Apúlie je priemerná veľkosť obce takmer až 40 000 obyvateľov, kde v niektorých provinciách Molise je to len málo cez 1600 obyvateľov. Obce sa delia na veľkostnom princípe mierne komplikovanejšie. Vo všeobecnosti sa obce resp. mestá s viac ako 250 000 obyvateľmi členia na okrsky, ktorým sú delegované niektoré úlohy v podobe zriaďovania škôl, sociálnych služieb či správy odpadu (Klimovský, 2013).

Základnými orgánmi talianskych obcí je **starosta a obecná rada**. Kým obecná rada predstavuje legislatívny orgán na najnižšej úrovni samosprávy, obecný výbor je exekutívnym orgánom obcí. Rozsiahle zmeny 90. rokov v Taliansku neobišli ani územnú samosprávu na najnižšej úrovni. Od roku 1993 sa 2 kľúčové orgány miestnej samosprávy (starosta a rada) volia priamo. Uplatňuje sa tu tzv. **väčšinový bonus**, kedy víťazná

koalícia strán vo voľbách do obecnej rady automaticky získava 3/5 väčšinu kresiel. Výkonný výbor je vedený priamo voleným starostom, ktorý si následne vyberá ďalších členov tohto výboru. Pri voľbe starostu je dôležité uviesť fakt, že obce do 15 000 obyvateľov využívajú jednokolový väčšinový volebný systém, a obce nad touto hranicou využívajú systém založený na dvoch kolách voľby. Medzi kompetencie, ktoré obce spravujú patrí správa ciest, registrácia narodení a úmrtí, správa kultúrnych či športových zariadení (Klimovský, 2013).

Kontrolné otázky:

1. Prečo je možné Taliansko identifikovať ako tzv. „kvázifederáciu“, resp. regionálny štát?
2. V čom spočívali zmeny z 90 rokov. v politickom systéme a systéme územnej samosprávy?

5 Verejná správa v Belgicku

Oficiálny názov štátu	Belgické kráľovstvo
Počet obyvateľov	11 730 000
Rozloha	30 688 km ²
Hlavné mesto	Brusel
Štátne zriadenie	konštitučná monarchia
Hlava štátu	Kráľ Filip
Štátoprávne usporiadanie	federácia
Mena	euro
HDP	0,5 bilióna USD

5.1 Základná charakteristika politického systému Belgicka

Kým v prípade veľkých štátov je **federácia** logickým vyústením úsilia o efektívnu organizáciu moci v štáte, prípad Belgicka patrí k skupine štátov, ktoré sú organizované ako federácie z iných príčin. Medzi tieto príčiny patrí výrazná rôznorodosť Belgicka z hľadiska národností, jazyka, náboženského vyznania a kultúry. Belgická ústava pochádza ešte z roku 1831 a najmä v druhej polovici 20. storočia prešla zmenami, ktoré z Belgicka spravili federáciu. Belgicko je organizované ako konštitučná monarchia, kde monarcha za ostatných takmer 200 rokov stratil zásadné množstvo kompetencií. Belgicko sa po druhej svetovej vojne stalo centrom jednej z prvých zásadných povojnových kooperácií medzi štátmi. V roku 1947 vznikla colná únia s názvom BENELUX, ktorá spájala Belgicko, Holandsko a Luxembursko. Následne sa Belgicko stalo aj zakladajúcim štátom Združenia uhlia a ocele ako aj Európskeho hospodárskeho spoločenstva- priameho predchodcu dnešnej EÚ (Swenden, 2002).

V roku 1970 prišlo k zmene Ústavy, ktorá znamenal vznik 4 regiónov, a to francúzskeho, holandského, nemeckého a regiónu Brusel. Belgicko sa tak jazykovo rozdelilo na 3 komunity, a to flámsku, valónsku a nemecko-jazyčnú. Nakoľko však išlo o jednotky, ktoré mohli rozhodovať len o kultúrnych otázkach, rozpory najmä medzi Flámami a Valónmi pretrvávali naďalej. Belgicko aj dnes tvoria dve zásadné skupiny obyvateľstva a to **Flámi** hovoriaci flámskou holandčinou a **Valóni** hovoriaci po francúzsky. Okrem toho v Belgicku žije v blízkosti hlavného mesta nemecky hovoriaca komunita a hlavné mesto Brusel je jedným z najmultikultúrnejších miest Európy. Belgicko si vybralo model fungovania v podobe konštitučnej monarchie na začiatku svojho vzniku v roku 1831 (Vos-Orbie-Schrijvers,2008). **Monarcha** Belgického kráľovstva je hlavou štátu, reprezentantom navonok ako aj

nezávislým arbitrom národnej jednoty a nezávislosti štátu. Súčasným monarchom je kráľ Filip, ktorý je v poradí 7 hlavou štátu Belgicka. Pozíciu prevzal v roku 2013, po abdikácii jeho otca. Belgické kráľovstvo nikdy nenadobudlo podobu absolutistickej monarchie a vychádzalo viac-menej z modelu konštitučnej monarchie Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska. Zaujímavosťou belgickej monarchie je fakt, že po smrti kráľa či kráľovnej nenastupuje nástupca na trón automaticky, ale až po schválení belgickým federálnym parlamentom. Zloženie sľubu kráľa pred oboma komorami parlamentu prebieha v troch jazykoch- francúzštine, holandčine a nemčine. Monarcha, ako hlava štátu má svoje kompetencie v procese formovanie vlády. Špecifickým prvkom belgického politického systému je možnosť navrhovať zákony prostredníctvom monarchu (Cannoot-Goosens, 2015).

Belgický monarcha vystupuje v medzinárodných vzťahoch, diskutuje na týždňovej báze otázky politiky s premiérom či ministrami. Obdobne ako v prípade britského monarchu, ide o možnosť diskutovať, radiť, odporučiť či vystríhať premiéra. Monarcha sa tiež pravidelne stretáva s poslancami parlamentu ako aj predstaviteľmi politických strán. V minulosti mali možnosť deti kráľa po dovŕšení 18 rokov disponovať funkciou senátorov. Táto možnosť sa však zrušila v roku 2014 v rámci 6. štátnej reformy. Táto reforma reagovala na patovú situáciu v rokoch 2010 až 2011, kedy sa po voľbách nevedela sformovať vládna koalícia, viac ako 500 dní. Táto zmena zasiahla viaceré oblasti, napr. aj kreovanie belgického Senátu. Vo všeobecnosti je postavenie monarchu vnímané mierne odlišne v jednotlivých častiach. Monarcha si drží dlhodobo vyššiu popularitu vo Flámsku a nižšiu popularitu vo Valónsku (Deschouwer-Reuchamps, 2013).

Výkonná moc je z väčšiny v rukách vlády a jej predsedu. V súčasnosti tento post zastáva Alexander de Croo. Vláda sa označuje ako **Rada ministrov**. Formálne vedie

exekutívu monarcha prostredníctvom svojich ministrov, ale na základe výkladu ústavy nie je politicky zodpovedný za vykonávanie právomocí. Belgicko je známe vytváraním pomerne širokých vládnych koalícií a ich častými zmenami aj mimo termínu parlamentných volieb. Okrem predsedu vlády je 14 **ministrov** rozdelených medzi **7 valónskych a 7 flámskych**. Federálna vláda má kompetencie rozdelené do viacerých oblastí, akými sú napr. verejné financie, obrana, systém súdnictva, sociálne zabezpečenie či zahraničná politika. Vzhľadom k parlamentnej forme vlády je pre vládnutie dôležité zostavenie federálneho parlamentu. Belgická legislatíva sa pripravuje prostredníctvom dvojkomorového modelu parlamentu. Dolnou komorou na federatívnej úrovni je Snemovňa reprezentantov. Táto zložka legislatívy je tvorená 150 poslancami, ktorí sú volení v jedenástich volebných obvodoch pomerným volebným systémom. Volebné obvody kopírujú 10 belgických provincií a administratívny región hlavného mesta Brusel (Hooghe, 2006). Volebná klauzula pre vstup do parlamentu je na úrovni 5%. V súčasnosti je 88 zástupcov súčasťou flámskej (holandskej) komunity a 62 zastupuje Valónsko, a teda francúzsky hovoriacu komunitu. Belgickí poslanci dolnej komory nemôžu zároveň vykonávať poslaneckú prácu na úrovni regiónu či obce. Poslanci dolnej komory sú volení na obdobie 5 rokov a dnes je súčasťou Snemovne reprezentantov až 15 politických strán (Popelier, 2018)

Senát, ako **horná komora** belgického federálneho parlamentu je volená na základe reformy z roku 2014. Z celkového počtu 60 senátorov je 50 senátorov menovaných parlamentami z nižšej úrovne. Flámsky parlament vyberá 29 z nich, valónsky parlament 8, 2 senátori sú menovaní z francúzskej jazykovej skupiny regiónu Brusel, 1 senátor je menovaný parlamentom nemeckej jazykovej komunity a 10 senátorov vyberá parlament francúzskej jazykovej komunity. Následne, z tejto 50ky senátorov si volia ďalších 10 „a to

v pomere 6 senátorov z flámskej komunity a 4 senátorov z valónskej komunity. Pozícia Senátu sa ešte v 90. rokoch minulého storočia oslabil. V prípade schvaľovania obyčajných zákonov je možné Senát prehlasovať nadpolovičnou väčšinou poslancov Snemovne reprezentantov. Senát nemá právomoc len kontrolovať a modifikovať návrhy Snemovne reprezentantov, ale môže tiež tento proces sám iniciovať. V každom prípade, rozhodujúce slovo pri prijímaní legislatívy má Snemovňa reprezentantov. Výnimku tvoria ústavné zákony, zákony týkajúce sa federatívneho usporiadania štátu či zákony týkajúce sa medzinárodných zmlúv, alebo súdnictva. Vláda sa za svoj výkon zodpovedá len Snemovni reprezentantov (De Winter, 2006).

Súdna moc Belgického kráľovstva je rozdelená na 5 súdnych oblastí. Ide o 5 veľkých miest, ktoré sú následne rozdelené na 12 súdnych obvodov. Jednotlivé obvody sú rozdelené do súdnych kantónov. Na vrchole súdnej moci je tzv. kasačný súdny dvor. Mimo tejto súdnej štruktúry stojí ústavný súd, ktorý v časoch unitárneho Belgicka volal arbitrážny súd.

Belgicko je jedným zo štátov, ktoré uplatňuje **povinnú volebnú účasť**. Belgické úrady sa listom, pýtajú občanov prečo sa nedostavili k voľbám. Nevoličom hrozí pokuta, vyškrtnutie zo zoznamu voličov, napriek tomu, že štát v ostatných rokoch tieto možnosti zákona nevyužíva. Napriek tomu, býva volebná účasť vysoká (Ryck-Wayenberg, 2010).

Nakoľko je Belgicko federatívnym štátom je rozdelené do viacerých štátnych celkov, v prípade Belgicka nazývaných ako regióny. Regióny nie sú celkami s povahou územno-správnych celkov ako napr. v Taliansku, ale ide o útvary tvoriace federáciu.

Flámsky región sa nachádza v severnej časti Belgicka susediacej s Holandskom. Flámsko disponuje svojim vlastným parlamentom, vládou, ministerstvami, súdnym systémom a pod. Na čele flámskej vlády je „**minister-prezident**“. V politickom systéme Belgicka neexistuje nadržanosť centrálnej vlády voči

vládam jednotlivých regiónov, preto je potrebné mať jasne vymedzené kompetencie všetkých súčastí vládnutia. Flámsky región má svoje zásadné oblasti v podobe ekonomiky, politiky zamestnanosti a energetickej politiky. Medzi výlučné kompetencie Flámska tiež patria územné plánovanie, ochrana prírody, politika ochrany životného prostredia a vody, verejných prác a dopravy či poľnohospodárstva. Všetky tieto oblasti sú precíznejšie popísané v ústave, špeciálnom zákone o inštitucionálnej reforme a v niektorých ďalších zákonoch. Poslanci flámskeho parlamentu sú volení priamo občanmi pomerným volebným systémom na obdobie 5 rokov (Popelier, 2018).

Južnú časť Belgicka tvorí prevažne francúzsky hovoriaci región Valónska. **Valónsko** je jedným z 3 oficiálnych regiónov tvoriacich federáciu Belgicka. Obdobne, ako v prípade Flámska aj Valóni disponujú svojimi vlastnými politickými inštitúciami exekutívnej, legislatívnej a súdnej moci. Valónski poslanci parlamentu sú volení v rámci jednokomorového modelu na obdobie 5 rokov. Valónsky parlament kontroluje vládu Valónska a má obdobné oblasti kompetencií ako parlament Flámska. Medzi rozdiely patrí napr. odlišný volebný systém, resp. menej členov parlamentu Valónska s tým vo Flámsku (Dandoy-Joly, 2018).

Tretí, vo svojej podstate administratívny typ regiónu tvoriaci Belgicko, je **región hlavného mesta Brusel**. „Bruselsko“ je bilingválnym regiónom v okolí hlavného mesta. Zástupcovia tohto regiónu sú volení priamo občanmi na 5 ročné volebné obdobie. Zo zvolených poslancov sa niektorí stávajú súčasťou vlády „Bruselska“. V súčasnosti vládu regiónu vedie minister-prezident, 4 ministri a 3 štátni tajomníci. Vláda si volí tiež guvernéra regiónu hlavného mesta Brusel ako reprezentanta zabezpečenia verejného poriadku. Bruselský región je rozlohou, ale aj počtom obyvateľom najmenší. Parlament Bruselska

vytvára exekutívnu zložku fungovania regiónu, schvaľuje rozpočet, prijíma legislatívu a pod. (Dandoy-Joly, 2018).

5.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Flámsko a Valónsko majú organizovanú samosprávne celky v podobe dvoch úrovní. Vyším stupňom v štruktúre sú provincie. Región hlavného mesta Brusel sa ako jediný nedelí na jednotlivé provincie. Tak Flámsko, ako aj Valónsko sa skladajú z 5 **provincií**. Provincie slúžia na zabezpečenie „nadobecných potrieb“ a sú medzistupňom medzi orgánmi regiónu (štátneho celku federácie) a obcami. Názvy provincií pochádzajú väčšinou z historických názvov vojvodstiev na tomto území. Rozdelenie do provincií je upravené v právnom systéme Belgicka priamo v ústave. Provincie sa členia tiež na okresy, ktorých je celkovo 43. Okresy slúžia ako administratívne jednotky na výkon štátnej správy (Van Dooren-Roosbroek, 2010).

Orgány provinčnej samosprávy spočívajú z **provinčnej rady** ako legislatívnej zložky, provinčného kolégia ako exekutívnej zložky a guvernéra ako lídra provincie. Guverneri belgických provincií nie sú volení, ale menovaní z úrovne 3 belgických regiónov. Zástupcovia provinčnej rady sú volení v 6-ročných volebných intervaloch podobne ako zástupcovia na lokálnej úrovni. Z provinčnej rady sa vyberá 5 zástupcov do výkonného orgánu, a teda do provinčného kolégia. Na základe 5. štátnej reformy sa pomerne zásadne oslabili kompetencie provincií. Kompetenčne majú dosah v niektorých oblastiach ako napr. vzdelávanie, sociálna politika, životné prostredie či doprava. Na najnižšej úrovni spravovania samosprávy figurujú obce. Vo francúzsky hovoriacej časti Francúzska tiež označované ako komúny. Celkový počet obcí v Belgicku

v priebehu uplynulých desaťročí zásadne klesol. V súčasnosti sa celkovo v Belgicku nachádza **589 obcí**. Výrazný pokles celkového počtu obcí súvisí s procesom zlučovania. Charakter sídelnej štruktúry Flámska a Valónska je pomerne odlišný. Kým pre Flámsko je typické väčšie množstvo veľkých miest a vyššia hustota obyvateľstva, vo Valónsku sa nachádza výrazne menej miest. Z celkového počtu obcí sa len 19 z nich nachádza v administratívnom regióne hlavného mesta Brusel (Klimovský, 2015).

Väčšie mestá v Belgicku majú možnosť si vytvoriť dvojúrovňový systém organizácie samosprávy. Predstavitelia obcí sú volení prostredníctvom občanov na 6 rokov. Účasť tak, ako na celoštátnej úrovni je povinná. Na základe legislatívy sú belgické obce oprávnené vykonávať kompetencie v oblastiach všetkého, čo má lokálny charakter, a čo nie je už legislatívne ukotvené na inej úrovni vládnutia (Van Dooren-Roosbroek, 2010).

Kontrolné otázky:

1. Aké sú príčiny skutočnosti že Belgicko je organizované ako federálny štát?
2. V čom je špecifické volebné právo v Belgicku?
3. Ako je organizovaná samospráva v belgických regiónoch?

6 Verejná správa vo Švajčiarsku

Oficiálny názov štátu	Švajčiarska konfederácia
Počet obyvateľov	11 730 000
Rozloha	30 688 km ²
Hlavné mesto	Brusel
Štátne zriadenie	konštitučná monarchia
Hlava štátu	Alain Berset (administratívny prezident)
Štátoprávne usporiadanie	federácia
Mena	frank
HDP	0,9 bilióna USD

6.1 Základná charakteristika politického systému Švajčiarska

Švajčiarsko je z hľadiska politického systému výrazne špecifickou krajinou. Niektoré špecifiká politického a ústavného systému robia zo švajčiarsky modelový príklad. Švajčiarsko sa označuje ako **konfederácia** alebo federácia, nakoľko rôzne zdroje udávajú aj rôzne pohľady. Pre doplnenie a vysvetlenie rozdielu sa za konfederáciu považuje únia suverénnych štátov, pri ktorých sa dôraz kladie na autonómiu každého z nich. O federácii uvažujeme vtedy ak ide o úniu štátov, kde je priznaná nadradenosť ich centrálnej moci, a teda federálnych orgánov. Švajčiarsko je založené na spolupráci jednotlivých úrovní vládnutia (Burgess, 2006). **Kantóny** predstavujú jednotlivé spolkové štáty tvoriace Švajčiarsko. Švajčiarsko patrí medzi najbohatšie a najrozvinutejšie štáty Európy a sveta v rôznych ekonomických či sociálnych ukazovateľoch. Ma veľmi špecifický systém vládnutia na najvyššej úrovni. Neoddeliteľnou súčasťou reprezentatívnej demokracie je aj celý

system inštitútov priamej demokracie. Švajčiarsko sa označuje tiež ako tzv. referendová demokracia, kde sa referendá konajú často a na všetkých úrovniach vládnutia. (Jeřábek, 2008).

Politické inštitúcie sú na rozdiel od mnohých štátov vytvorené princípom zdola. Na opačnej strane stoja väčšinou monarchie, kde sa moc postupne prenášala z kráľov a kráľovien medzi široké masy ľudu. Silná centrálna vláda vo Švajčiarsku de facto nikdy neexistovala a jej právomoci sú výrazne oklieštené v porovnaní so zvyškom európskych štátov. Výhodou Švajčiarska historicky nepochybne bola vojenská neutralita, kedy sa po **Viedenskom kongrese** v roku 1815 ustanovili hranice Švajčiarska a tiež sa determinoval neutrálny vývoj tohto štátu. Švajčiarsko je známe ako štát, kde sídli množstvo **medzinárodných organizácií** ako napr. WTO, WHO či FIFA. Švajčiarska ekonomika patrí medzi najvyspelejšie v celosvetovom meradle. Medzi najvýznamnejšie odvetvia tejto ekonomiky patrí hlavne bankovníctvo a cestovný ruch. Ekonomické ukazovatele ako HDP na obyvateľa, index globálneho rozvoja či priemerná mzda preukazujú vysokú životnú úroveň. Napriek tomu sa až do polovice 19. storočia vyvíjalo Švajčiarsko pomerne nerovnomerne v mestách a na vidieku. **Neutralita** Švajčiarska patrila ku kľúčovým predpokladom rozvoja konfederácie ako finančného a bankového centra. Medzi najväčšie finančné centrá s množstvom bánk a poisťovní patria najmä mestá Zurich, Ženeva a Lugano (Linder, 2013).

Švajčiarsko je výrazne **heterogénny štát**. Najväčšia časť populácie rozpráva nemecky (63%), francúzsky (23%) a taliansky (8%). Okrem týchto jazykov je úradným jazykom aj rétorománčina, ktorou dnes rozpráva menej ako 1% obyvateľstva. Vo Švajčiarsku sa však stretnete aj s albánčinou a portugalcinou. Znalosť angličtiny v bežnej populácii je na veľmi vysokej úrovni (Hloušek, 2005).

Ako už bolo uvedené, politický systém má svoje unikátne prvky, ktoré vychádzajú z historickej tradície, ale aj záujmu zachovania vysokej životnej úrovne. **Výkonná moc** vo Švajčiarsku je organizovaná prostredníctvom vlády s názvom federálna vláda. Švajčiarsko de facto nedisponuje individuálnou hlavou štátu, napriek tomu, že jeden z predstaviteľov vlády sa na určené obdobie stáva prezidentom. Členovia federálnej vlády sú volení prostredníctvom dvojkomorového parlamentu a ich funkčné obdobie je rovnaké ako v prípade poslancov oboch komôr. Zaujímavosťou je, že členovia vlády bývajú zároveň aj poslancami. Od konca 90. rokov sa volí reprezentatívny prezident z jednotlivých ministrov na 1-ročné obdobie rotačným mechanizmom. Každý rok od 1.1 má Švajčiarsko obyčajne nového **prezidenta**. **Vláda** sa skladá zo 7 členov vlády-ministrov. Švajčiarsko má 7 federálnych ministerstiev, a to: ministerstvo vnútra, spravodlivosti a polície, ministerstvo financií, ministerstvo hospodárstva, ministerstvo životného prostredia, ministerstvo dopravy, energetiky a spojov, ministerstvo zahraničných vecí a ministerstvo obrany, ochrany obyvateľstva a športu. Špecifickým orgánom je federálne kancelárstvo vo vedení s federálnym kancelárom, ktorý riadi spoločný sekretariát vlády a parlamentu (Church, 2004).

Veľmi špecifickým prvkom výkonnej moci v podobe vlády je tzv. **magická formula**. Ide o akési ustanovenie, resp. schému na základe ktorej sa rozdeľuje 7 ministerstiev medzi 4 najsilnejšie politické strany. Vychádza z princípu spoločenskej dohody, ktorá hovorí o konsenzuálnej demokracii. Kým jasná väčšina štátov v demokratických zriadeniach je postavená na konflikte, cieľom Švajčiarov je udržiavať blahobyt štátu a hľadať celospoločenský konsenzus. Magická formula sa objavila v politickom systéme Švajčiarska už v roku 1959. Odvtedy prešla viacerými zmenami. Dnes je stanovená tak, že 2 pozície ministrov pripadajú strane reprezentujúcej liberálov, 2 pozície strane reprezentujúcej socialistov, 2 pozície strane

reprezentujúcej ľudovcov a 1 post pripadá strane reprezentujúcej kresťanských demokratov. Jej zmeny do budúcnosti v rozložení politických síl sú pravdepodobné, nakoľko magická formula rešpektuje dlhodobé zmeny preferencií strán (Linder, 2013).

Konsenzuálna demokracia je vo Švajčiarsku postavená na viacerých pilieroch. Nakoľko je spoločnosť heterogénna nielen na základe národností a jazykov, ale aj náboženského vyznania, je potrebné rešpektovať viacero princípov k naplneniu konsenzu. Medzi tieto princípy patrí menšinové veto, segmentálna autonómia, veľká koalícia, pomerný volebný systém, princíp decentralizácie, priamej demokracie a subsidiarity.

Zákonodarná moc je reprezentovaná dvojkomorovým parlamentom, ktorý je označovaný ako federálne zhromaždenie. Federálne zhromaždenie sa skladá z dvoch samostatných komôr parlamentu. Dolnou komorou je národná rada tvorená 200 poslancami, ktorí sú rozdelení z 26 švajčiarskych kantónov pomerne podľa ich populačnej veľkosti. Poslanci sú volení na 4-ročné funkčné obdobie rovnako, ako v prípade hornej komory a zasadajú vo federálnom paláci v Berne. Poslanci sú volení pomerným volebným systémom. Zaujímavosťou je, že neexistuje žiadne kvórum pre vstup do dolnej komory, a teda niektoré strany majú zastúpenie len 1 poslanca. Horná komora parlamentu sa nazýva **Rada štátov**. Skladá sa zo 46 priamo volených poslancov rozličnými volebnými systémami. Táto rôznorodosť je spôsobená tým, že kantóny majú vo vlastnej kompetencii stanovenie si volebného systému. Historicky boli členovia Rady štátov delegovanými jednotlivými kantonálnymi parlamentami, dnes však ide už o voľbu občanov. Každý z kantónov má 2 zástupcov s výnimkou 6 tzv. „polokantónov“, ktoré majú len 1 zástupcu. Termín polokantóny sa dnes už nepoužíva, no zastúpenie týchto častí Švajčiarska zostalo nezmenené. V prípade Švajčiarska hovoríme o **perfektnom**

bikameralizme, nakoľko postavenie oboch komôr je absolútne vyvážené. Prijímanie zákonov ako činnosti, ktorá spadá do právomoci parlamentu, do tejto oblasti vstupujú výrazne aj kantóny a občania.

Referendá vo Švajčiarsku sú veľmi časté na všetkých úrovniach. Švajčiarsko rozlišuje viacero druhov referend. Okrem povinných referend, ktoré sa musia usporiadať na základe ústavných článkov napr. v prípade vstupu do medzinárodnej organizácie, sa využívajú vo veľkej miere aj fakultatívne (nepovinné) referendá. Švajčiari tiež disponujú právom tzv. ľudovej iniciatívy, kedy môže 100 000 z nich navrhnúť ústavný zákon. O takomto návrhu sa hlasuje medzi občanmi a na úrovni kantónov (Lutz, 2006).

Na vrchole súdnej moci stojí **federálny najvyšší súd**. Sudcovia najvyššieho súdu sú volení prostredníctvom parlamentu na 6 ročné funkčné obdobie. Najvyšší súd rozhoduje o odvolaniach z kantónálnych súdov. Zaujímavosťou je, že vo Švajčiarsku neexistuje ústavný súd.

Vzhľadom ku konfедераčnému usporiadaniu štátu, je moc vertikálne rozdelená medzi štát a jednotlivé časti konfederácie - kantóny. Všetky kantóny disponujú svojimi vládami, legislatívnym zbormi ako aj súdmi. Rozdelenie kompetencií medzi centrálnou mocou a kantónmi je stanovené v ústave, kde sa explicitne uvádzajú jednotlivé oblasti. Štát je zodpovedný za nasledujúce oblasti: zahraničné vzťahy, národná a civilná obrana, vzdelávanie, výskum a kultúra, životné prostredie či menová politika (Linder, 2009).

Kantóny majú kompetencie v jednotlivých oblastiach ako napr.: ochrana životného prostredia, ochrana prírody a kultúrneho dedičstva, regionálne plánovanie a stavebné predpisy, doprava a cesty, zásobovanie vodou a energiami, udržiavanie verejného poriadku a bezpečnosti, sociálna starostlivosť, zdravotná starostlivosť, školstvo či kultúra. Zoznam súčasných kantónov je nasledovný: Zurich, Bern,

Luzern, Uri, Schwyz, Obwalden, Nidwalden, Glarus, Zug, Fribourg, Solothurn, Bazilej-mesto, Bazilej-vidiek, Shaffhausen, Appenzell Ausserrhoden, Appenzell Innerrhoden, St. Gallen, Graubunden, Aargau, Thurgau, Ticino, Vaud, Valais, Neuchatel, Ženeva, Jura (Linder, 2013).

6.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Švajčiarsko patrí k menšine európskych štátov, ktoré majú jednostupňový systém samosprávy. Kantóny teda **nemajú regionálny stupeň** zastúpenia a samospráva sa vykonáva len na úrovni obcí, ktorých je celkovo vyše 2100. Pre výkon štátnej správy sa Švajčiarsko člení na okresy, tieto však nemajú samosprávny charakter. Jednotlivé okresy majú odlišné názvy v závislosti od konkrétnej geografickej časti Švajčiarska. Niektoré menšie kantóny sa nedelia na okresy. Niektoré ďalšie kantóny uvažujú o zrušení členenia svojho územia na okresy (Belser, 2018).

Obce sú základnou jednotkou švajčiarskej politiky, ku ktorej majú mnohí švajčiarski občania silný vzťah. Prejavuje sa to na rozhodovaní obce, kde sú často priamo angažovaní. Ide napr. o zhromaždenia obce, ktoré sú často využívané na rozhodovanie v malých obciach. V súčasnosti má Švajčiarsko 2 136 obcí. Takmer polovica švajčiarskych obcí má menej ako 1 000 obyvateľov. Najmenšia obec má 14 obyvateľov, zatiaľ čo najväčšia má viac ako 400 000 obyvateľov (Debela, 2020).

Všetky samosprávy majú najmenej tri orgány, vrátane výkonného, legislatívneho a kontrolného. Obyvatelia majú podľa legislatívneho výkladu najvyššiu právomoc nad svojimi obcami. Z hľadiska štruktúry obcí existujú vo Švajčiarsku dva široké typy obcí. Ide o „bipartitné“ a „tripartitné“ obce. Výkonná zložka, inak nazývaná mestská rada alebo obecná rada sa vo

všeobecnosti skladá z 5 až 9 priamo volených úradníkov. (CEMR, 2012).

V menších obciach sa rozhoduje **zhromaždením voličov** alebo hlasovaním. Relatívne väčšie obce v kantóne Bern väčšinou rozhodujú prostredníctvom priamo volených parlamentov. Obce sú vedené **prezidentom obce**, alebo **starostom** obce. Všetky miestne samosprávy sú vo Švajčiarsku právne koncipované ako obce a neexistuje žiadna samostatná inštitucionálna klasifikácia obcí na veľké alebo malé, vidiecke, alebo mestské. Existujú však aj iné neprávne klasifikácie obcí z ekonomických a funkčných dôvodov. Z hľadiska politickej orientácie je možné konštatovať, že vidiecki ľudia vo všeobecnosti inklinujú ku konzervatívnej a krajne pravicovej politike, ktorá sa zameriava na zachovanie tradičnej identity, zatiaľ čo ľudia obývajúci prímestské oblasti sú často liberálni (Debela, 2020).

Z hľadiska kompetenčného vybavenia obcí existujú rozdiely v rámci štátu a to preto, že kantóny majú možnosť určiť rozsah poskytovania služieb obcami a to aj s ohľadom na konkrétnu sídelnú štruktúru daného kantónu. Niektoré kantóny umožňujú participovať na samospráve aj cudzincom, ktorí určitý čas žijú vo Švajčiarsku. Kantóny tiež výrazne podporujú inštitút medziobecnej spolupráce. Táto je dôležitá najmä v prípadoch veľmi malých samospráv, ktorých je vo Švajčiarsku pomerne veľké množstvo. Veľká časť obcí je spravovaná, ako už bolo spomenuté, bez svojho obecného zastupiteľstva (Belser, 2018).

Kontrolné otázky:

1. Ktoré kompetencie spadajú do výlučnej právomoci štátu a ktoré sú realizované kantónmi?
2. Akými formami rozhodovania sa uskutočňuje samospráva na úrovni obcí ?

7 Verejná správa v Španielsku

Oficiálny názov štátu	Španielske kráľovstvo
Počet obyvateľov	47 500 000
Rozloha	505 990 km ²
Hlavné mesto	Madrid
Štátne zriadenie	konštitučná monarchia
Hlava štátu	Kráľ Filip VI.
Štátoprávne usporiadanie	unitárny štát
Mena	euro
HDP	1,5 bilióna USD

7.1 Základná charakteristika politického systému Španielska

Španielsko patrí k najväčším štátom Európy, a ak by sme sa pozreli na jeho územné zisky z minulosti aj k najvýznamnejším kolonizátorom. Z koloniálnych úspechov Španielov zostali niektoré zachované dodnes. Medzi zámorské územia dodnes patriace Španielsku patria najmä Kanárske a Baleárske ostrovy, ale aj mestá Ceuta a Melilla na pobreží Maroka. Okrem Španielov žijú v Španielsku aj iné národnosti najmä v podobe niekoľko miliónov Kataláncov, Galícijsčanov a niekoľko stotisíc Baskov. Základná charakteristika politického systému je daná ústavou prijatou v roku 1978 po skončení autoritárskeho režimu generála Franca. Španielsko je organizované ako kráľovstvo v podobe parlamentnej monarchie. Španielsko je súčasťou EÚ od roku 1986, resp. vtedajšieho predchodcu Európskeho hospodárskeho spoločenstva (Del Pino- Colino, 2010).

Od polovice 19. storočia prebiehalo v Španielsku viacero pokusov o zavedenie decentralizovanej štruktúry moci. Väčšina týchto pokusov skončila neúspechom. Vzhľadom k rozmanitosti Španielska bola otázka regionalizácie a posúvania kompetencií

smerom k jednotlivým regiónom aktuálna desiatky rokov, zvlášť po skončení nedemokratického režimu generála Franca. Španielsko nie je dnes považované za federatívny štát, avšak je možné ho charakterizovať ako vysoko decentralizovaný štát, či regionálny štát, prípadne tzv. "kvázifederáciu". Skladá sa zo 17 regiónov, ktoré sa tiež označujú ako autonómne spoločenstvá (Sunyer,2010)

Výkonná moc Španielska je rozdelená medzi kráľa na jednej strane a vlády vo vedení s prezidentom vlády. Konštitučná monarchia s kráľom, ako oficiálnym predstaviteľom štátu bola obnovená prijatím demokratickej ústavy z roku 1978 (Smith-Heywood, 2003). Španielsky monarcha je oficiálny reprezentant štátu a tiež veliteľ ozbrojených síl. Kráľ je tiež prezidentom organizácie Iberoamerických štátov. Monarcha po voľbách menuje predsedu vlády, ktorý je vo väčšine prípadov z víťaznej politickej strany. Menovanie predsedu vlády podlieha následne schvaľovaciemu procesu v španielskom parlamente. Zaujímavosťou je, že ak nepríde v dvojmesačnej lehote k vymenovaniu predsedu vlády, kráľ vyhlási nové voľby a parlament rozpustí. **Kráľ** je vo svojej podstate v ostatných politických záležitostiach len súčasťou rozhodovania, nakoľko de facto všetky jeho rozhodnutia podliehajú kontrasignácii člena vlády, alebo prezidenta vlády (Dvořáková-Kunc, 2009).

Vláda sa skladá z premiéra, oficiálne nazvaného ako prezident vlády a jednotlivých ministrov. Vláda je za svoj výkon zodpovedná najmä dolnej komore parlamentu, v ktorej sa schvaľuje jej prezident. Prezidentom vlády je od roku 2018 Pedro Sánchez. Obdobne ako v Nemecku, má španielsky premiér posilnené postavenie konštruktívnym vyslovením nedôvery. V súčasnosti vedie jednotlivé rezorty 23 ministrov, za zmienku stojí ministerstvo pre rovnosť medzi mužmi a ženami.

Zákonodarná moc je rozdelená v rámci dvojkomorového parlamentu s názvom Cortes Generales. V rámci vzťahov je

v silnejšom postavení dolná komora v podobe Snemovne poslancov. Snemovňa poslancov sídli v Madride a je reprezentovaná 350 priamo volenými poslancami na 4-ročné volebné obdobie pomerným volebným systémom. Volebnými obvody pre parlamentné voľby sú hranice španielskych provincií. Každý volebný obvod si tak volí podľa veľkosti niekoľkých poslancov. Zaujímavosťou je fakt, že po ostatných voľbách do dolnej komory sa výrazne zvýšil počet žien a dnes je najvyšší v celej Európe. Celkovo bolo zvolených do dolnej komory španielskeho parlamentu 168 poslankyň, čo predstavuje 48%-ný podiel. Bežne zasadá v dvoch termínoch, a to od januára do júna a od septembra do decembra. Okrem parlamentu majú právo legislatívnej iniciatívy aj 500 000 občanov podpísaných pod petíciou, ako aj parlamenty jednotlivých autonómnych spoločenstiev Španielska (Chilcote et. al.,2015).

Senát plní funkciu hornej komory španielskeho parlamentu. Jeho zloženie je mixom princípu voľby a delegovania. Z celkového počtu 266 poslancov, je 208 volených priamo občanmi. Voľba senátorov prebieha prostredníctvom väčšinového volebného systému. Každá **provincia** je reprezentovaná 4 poslancami bez ohľadu na veľkosť, väčšie z Kanárskych a Baleárskych ostrovov sú reprezentované 3 poslancami a menšie ostrovy 1 poslancom. Zastúpenie v parlamente majú aj dve autonómne mestá v Maroku patriace pod správu Španielska- Ceuta a Mellila. Obe mestá majú zhodne po 2 senátorov. Zvyšní senátori sú menovaní jednotlivými autonómnymi spoločenstvami podľa veľkosti daného regiónu. Nakoľko kompetenčné postavenie dolnej a hornej komory nie je vyvážené, ide o **asymetrický model bikameralizmu** (Elasco, 2009). Vo väčšine prípadov môže snemovňa poslancov prehlasovať senát. Okrem toho tiež snemovňa poslancov plní viac funkcií. Senát však disponuje niekoľkými výlučnými právomocami akými sú napr. menovanie sudcov ústavného súdu

či disciplinárne konanie voči regionálnym prezidentom (Marcet, 2019).

Súdna moc je v Španielsku tvorená súdmi a tribunálmi. Tieto rozhodujú na viacerých úrovniach. Súdny systém pracuje na národnej úrovni, úrovni autonómnych spoločenstiev, provincií a obcí. Okruhy súdnych oblastí sú v Španielsku rozdelené nasledovne: civilné súdnictvo, kriminálne súdnictvo, pracovné alebo sociálne súdnictvo a vojenské súdnictvo. Najvyšším článkom súdnictva je najvyšší tribunál a špecifické postavenie má ústavný súd (Sunyer, 2010).

7.2 Štruktúra administratívneho usporiadania a kompetencie jednotlivých úrovní samosprávy

Napriek tomu, že Španielsko nie je federáciou, jednotlivé autonómne jednotky v realite fungujú veľmi obdobne ako spolkové časti Nemecka či Belgicka. Ústava Španielska rozlišuje medzi výlučnými, zdieľanými a súbežnými právomocami, tak v oblastiach zákonodarnej ako aj výkonnej moci. Za právomoci pridelené autonómnym spoločenstvám sa považujú len také, ktoré nie sú v rozpore s tými ústavnými ustanoveniami, ktoré priznávajú výlučnosť právomociam centrálnej vlády. Medzi kompetencie autonómnych spoločenstiev patria také činnosti ako napr.: plánovanie, verejné práce, poľnohospodárstvo, cestovný ruch a pod. Zdieľané funkcie, ktoré vzrástli v dôsledku expanzie sociálneho štátu, pokrývajú oblasti ako dohľad nad činnosťou samosprávy, dopravnú politiku a ochranu životného prostredia. Existuje určitá nejednoznačnosť, pokiaľ ide o rozsah súbežných právomocí ako aj rozsah, v akom môžu právomoci autonómneho spoločenstva oscilovať medzi autonómnym spoločenstvom a štátom (Juptner, 2009).

Medzi právomoci, ktoré patria štátu patria napr. otázky: prisťahovalectva, migrácie, medzinárodných vzťahov, obrany a ozbrojených síl, výkonu spravodlivosti, zahraničnému obchodu, dopravy v podobe prístav a letísk celoštátneho významu, kontroly komunikácií a dopravy a pod.

Vznik **17 autonómnych spoločenstiev** úzko súvisí s prechodom z autoritárskeho režimu na demokratický systém na konci 70. rokov minulého storočia. Španielsko tvoria aktuálne tieto autonómne spoločenstvá, resp. regióny: Andalúzia, Aragónsko, Astúria, Baleáry, Baskicko, Kanárske Ostrovy, Kantábria, Katalánsko, Kastília- La Mancha, Kastília-Leon, Extremadura, Galícia, La Rioja, Madrid, Murcia, Navarra a Valencia. Nie všetky autonómne spoločenstvá majú rovnaký objem kompetencií. Najmä v prípade **Baskicka a Katalánska** ide o väčší rozsah oblastí do ktorých môžu zasahovať. Napriek odlišnostiam v kompetenciách majú autonómne spoločenstvá niekoľko spoločných znakov, medzi inými napr. rovnakú parlamentnú štruktúru v zmysle jednokomorových parlamentov (Griffiths et. al., 2015). Okrem toho ústava z roku 1978 stanovuje aj iné orgány akými sú napr. vládny kabinet autonómnych spoločenstiev na čele s prezidentom kabinetu v zmysle funkcie „premiéra“. V rámci súdnej moci bolo stanovené, že každé spoločenstvo bude disponovať svojim najvyšším súdom. Funkčné obdobia parlamentov spoločenstiev sú stanovené na 4 roky a vo väčšine spoločenstiev sa konajú voľby poslednú májovú nedeľu každé 4 roky. Postavenie dvoch autonómnych miest Ceuty a Melilly je slabšie ako postavenie spoločenstiev, ale silnejšie ako v prípade bežných obcí a miest (Strmiska-Chytílek, 2005).

Autonómne spoločenstvá Baskicka a Katalánska, ktoré majú v rámci svojho autonómneho štatútu viac kompetencií historicky preukazujú snahy o nezávislosť. Zatiaľ, čo v ostatných desaťročiach baskické snahy ustávajú, katalánske separatistické sily svoje boj o nezávislosť nevzdávajú.

V prípade Baskicka sa dá hovoriť o obojstranne výhodnej dohode s centrálnou mocou najmä z ekonomického hľadiska, a teda upokojenie a stabilizácia Baskicka sú z tohto pohľadu logické. V prípade Katalánska je vzťah s centrálnou mocou zložitejší, čo vyústilo v roku 2017 do pomerne vážnej situácie (Jones, 2017).

Španielska samospráva sa člení ďalej na menšie jednotky, a to provincie. V rámci 17 autonómnych spoločenstiev je Španielsko rozdelené do **50 provinčných celkov**. Hranice provincií sa môžu meniť len so súhlasom centrálnej vlády. Legislatívnym orgánom provincie je rada provincie, ktorej predsedá prezident provincie a viceprezidenti provincie. Provincie sú obdobne ako v Taliansku pomerne slabo vybavené kompetenciami a medzi hlavné úlohy sa radí napr. rozvíjanie medziobecnej spolupráce. Okrem iného provincie tiež poskytujú právnu, ekonomickú či technickú pomoc obciam, najmä tým z menších veľkostných kategórií. Provinčné rady sú volené obecnými radami a nie priamo občanmi. Výnimkou sú 3 baskické provincie, kde sú zástupcovia rady provincií volení priamo občanmi. Funkčné obdobie predstaviteľov rady provincie je stanovené na 4 roky. Počet zastupiteľov provincií sa pohybuje od 25 do 51 v závislosti od veľkosti provincie. Hranice provincií slúžia ako volebné obvody pri parlamentných voľbách. Štátnu správu na úrovni provincií reprezentuje vládny správca menovaný prezidentom vlády na návrh ministra vnútra. Väčšina provincií sa volá podľa svojho najväčšieho mesta. Niektoré autonómne spoločenstvá sa skladajú len z 1 provincie, a to konkrétne: Astúria, Kantábria, Baleáry, La Rioja, Madrid, Murcia a Navarra (Local Government in Spain, 2020).

Na najnižšej úrovni dnes v Španielsku existuje viac ako **8100 obcí**. Okrem nich existujú ďalšie lokálne jednotky, ktoré zasahujú do samosprávy, a to napr. územia menšie ako obce, ostrovy, metropolitné územia a pod. Rozloženie obcí v jednotlivých autonómnych spoločenstvách je výrazne

diferencované, napr. v spoločenstve Murcia je len 45 obcí a v spoločenstve Kastília-Leon sa nachádza až 2248 obcí. Takmer 85% všetkých obcí je menších ako 5000 obyvateľov ale žije v nich celkovo len 13% populácie Španielska. Organizácia samosprávy v obciach sa delí v závislosti od veľkosti. V praxi existujú tri typy organizácie samosprávy, a to bežných obcí, miest nad 75 000 obyvateľov a špecifický typ samosprávy majú tiež hlavné mesto Madrid a Barcelona. Nakoľko v Španielsku je množstvo malých obcí, tieto kooperujú v rámci tzv. „**mancomunidades**“, čo sú dobrovoľne založené združenia na zabezpečenie rôznych spoločných projektov a spoločne poskytovaných služieb. Obdobne fungujú napr. aj jednotky s názvom „**comarcas**“, čo sú skupiny obcí vykonávajúce spoločné služby. Môžeme ich tiež označiť ako metropolitné oblasti, alebo tiež mestské funkčné regióny (Local Government in Spain, 2020).

Obce využívajú vo voľbách pomerný volebný systém na 4 ročné funkčné obdobie. Výkonnými predstaviteľmi v obciach sú starostovia, ktorí sú volení nepriamo radou, ktorá je priamo voleným legislatívnym orgánom obcí. Existujú aj obce, v ktorých sa uskutočňuje priama voľba starostov, v prevažnej miere ide o najmenšie obce. Španielske obce majú kategorizované jednotlivé okruhy kompetencií v závislosti od veľkosti. Všetky obce musia zabezpečiť verejné osvetlenie, správu cintorína, zabezpečenie prístupu k pitnej vode a pod. Obce ktoré majú nad 5000 obyvateľov majú rozšírený objem kompetencií o správu knižníc, parkov či správy odpadu a obce nad 20 000 obyvateľov sú zodpovedné aj ochranu životného prostredia či miestnu dopravu. Štát je reprezentovaný na obecnej úrovni tzv. národným výborom miestnej samosprávy. Spoluprácu medzi štátom, autonómnymi spoločenstvami, provinciami a obcami zabezpečuje tzv. sektorová konferencia pre samospráv (CEMR, 2012).

Kontrolné otázky:

1. Akým spôsobom by ste popísali vzťah parlamentných komôr v Španielsku?
2. Aké sú kategorizované španielske obce na základe veľkosti a aké kompetencie im z toho vyplývajú?

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

AMORETTI, U. M. 2004. Italy. Political Institutions and the Mobilization of Territorial Differences, In Amoretti, U. M. – Bermeo, N. (eds.): *Federalism and Territorial Cleavages*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2004, pp. 181 – 200. ISBN 9780801874086.

BALÍK, S. 2002. Obecní volby v Německu. Zastupitel'ská demokracie na komunální úrovni. In *Politický časopis*. [online]. [cit. 2023-04-05]. Dostupné na internete: <http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2002/2/2002-2-3-Bal%20kObecn%20B%20volby%20v%20N%C5%8Dmecku.pdf>.

BELL, D.- GAFNEY, J. 2013. *The presidents of the French Fifth republic. XVI. Basingstoke: French politics, society and culture series*, 2013. 219p. ISBN 978-0-230- 28522-4.

BELSER, E.M. 2018. The Swiss Standerat: A model of perfect bicameralism. In: *Perspectives on Federalism*. [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné na internete:

https://www.researchgate.net/publication/327038864_The_Swiss_Standerat_A_Model_of_Perfect_Bicameralism.

BESECKE, A. 2013. *Die kommunale Selbstverwaltung*. [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné na internete: <<http://www.arl-net.de/commin/planning-germany/34-die-kommunale-selbstverwaltung>>.

BOGDANOR, V. 2005. *Joined-up Government*. Oxford : Oxford University Press, 2005. 187 p. ISBN 978-0-19-726333-4.

BÖNKER, F. – WOLLMANN, H. 2006. Public Sector Reforms and Local Governments in Germany. The Case of Local Social Policy. In: HOFFMANN- -MARTINOT, V.; WOLLMANN, H. (eds.): *State and Local Government Reforms in France and Germany*. Wiesbaden: VS Verlag, pp. 189 – 206. ISBN 978-3-531-14596-9.

BURGESS, M. 2006. *Comparative Federalism. Theory and practice*. London, New York, Routhledge, 2006. 364p. ISBN 978-0415364553.

CAMPBELL, A. – BURROWES, E. 2016. *Local government in Scotland*. [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné na internete: <https://www.parliament.scot/msps/current-and-previous-msps/aileen-campbell>.

CANNOOT, P.- GOOSENS, J. 2015. *Belgian Federalism after the Sixth State Reform*. [online]. [cit. 2023-03-16]. Dostupné na internete: < http://www.on-federalism.eu/attachments/213_download.pdf >

CEMR 2012. *Local and Regional Government in Europe: Structures and Competences*. [online]. [cit.2023-04-15]. Dostupné na internete: https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_structures_and_competences_2016_EN.pdf.

COLE, A. 2012. "The Fast Presidency? Nicolas Sarkozy and the Political Institutions of the Fifth Republic". In: *Contemporary French and Francophone Studies*. [online]. [cit.2023-03-30]. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17409292.2012.675638>.

CHILCOTE, R. et. al. 2015 *Transitions From Dictatorship To Democracy: Comparative Studies Of Spain, Portugal And Greece*. Abingdon-on-Thames: Taylor & Francis, 2015. 224p. ISBN 978-0844816753.

CLEREMBAUX, J. 2011. *Les Compétences du conseil municipal, du maire et des adjoints*. Voiron: Groupe Territorial, 2011. 84 p. ISBN: 978-2-8186-0150-1.

Conseil municipal. Collectivites locales. 2017. [online]. [cit. 2023-04-11]. Dostupné na internete: <https://www.collectivites-locales.gouv.fr/conseil-municipalattributions-delegations-donnees-au-maire-droits-lopposition-et-fonctionnement>.

COTTA, M. – VERZICHELLI, L. 2007. *Political Institutions in Italy*. New York: Oxford University Press, 2007. 304p. ISBN 978-019-928-47-02.

DANDOY, R.- JOLY, J. 2018. Party system change in Belgium: From stability to fragmentation?. In: *Party System*

Change, the European Crisis and the State of Democracy. London: Routledge, 2018, pp. 24-45. ISBN 9780367587970.

DEBELA, K.W. 2020. Local governance in Switzerland: Adequate municipal autonomy cumintergovernmental cooperation?. In: *Cogent Social Sciences*. [online]. [cit.2023-03-25]. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2020.1763889>.

DE WINTER, L. 2006. *The Politics of Belgium: Institutions and Policy under Bipolar and Centrifugal Federalism*, West European Politics,256p. ISBN 9780415851381.

DEL PINO, E. – COLINO, C. 2010. *National and Subnational Democracy in Spain: History, Models and Challenges*. Working Papers from Instituto de Políticas y Bienes Públicos [online]. [cit.2023-04-10]. Dostupné na internete: <https://core.ac.uk/download/pdf/36035288.pdf>.

DÉPENSES. 2018. *Collectivités locales. Le portail de l'Etat au service des collectivités* [online]. [cit. 2023-04-05] Dostupné na internete: <https://www.collectivites-locales.gouv.fr/>.

DESCHOUWER, K. -REUCHAMPS, M.2013. The Belgian Federation at a Crossroad. [online]. [cit.2023-04-16]. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1080/13597566.2013.773896>.

DUCOMTE, J. M. 2008. *Les communes en France*. Toulouse: Editions MILAN, 2008. 64p. ISBN 978-2-7459-3063-7.

DVOŘÁKOVÁ, V.- KUNC, J. 2009. Španělsko: královská cesta k demokracii a státu autonomií. In: Říchová, B. a kol.: *Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, s. 210–228. ISBN 9788024515168.

ELASCO, F. 2009. Local government in the Spanish decentralized state. In: Steytler, N. (ed.): *Local government and metropolitan regions in federal countries*. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press. 440p. ISBN 9780773535626.

FOLTÝN, T. 2007. Decentralizace. Příklad Itálie a Španělska. In: *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: koncepce, modely typy*. 1. vyd. Editor Břetislav Dančák, Vít Hloušek. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2007, s. 81-90. ISBN 978-80-210-4458-6.

GRANDGUILLOT, D. 2006. *L'essentiel des institutions politiques et administratives de la France*. 5e édition. Paris : Gualino Eds, 2006. 140 p. ISBN 842009932.

GRIFFITHS, R. et al. 2015. Between the sword and the wall: Spain's limited options for Catalan secessionism. In: *Nations and Nationalism*. [online]. [cit.2023-04-12]. Dostupné na internete:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/nana.12102>.

GUNLICKS, A. 2003. *The Länder and German federalism*. Manchester: Manchester University Press, 2003. 409 p. ISBN 0719065321.

HLOUŠEK, V. 2005. Německý hovořící země. Švýcarsko. In: Strmiska, M. a kol.: *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko – politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 283 – 344. ISBN 80-7367-038-0.

HOOGHE, M. et.al. 2006. Why parties adapt: Electoral reform, party finance and party strategy in Belgium. In *Electoral studies*. [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné na internete: <http://soc.kuleuven.be/pol/docs/0605-electstud.pdf>.

CHAPMAN, B. - MACKENZIE, W. M. J. 2010. *Federalism and Regionalism. A Note on the Italian Constitution of 1948*. [online]. [cit. 2023-04-11]. Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/1089521>).

CHURCH, C. H. 2004. *The Politics and Government of Switzerland*. New York: Palgrave Macmillan, 2004. 299p. ISBN 978-0333692776.

JEŘÁBEK, M. 2008. Švýcarsko: Polopřímá demokracie – konsensus, efektivita, stabilita. In: Dvořáková, V. a kol.: *Základní modely demokratických systémů* (Komparace politických systémů). Praha: Oeconomica, 2008, s. 233 – 255. ISBN 978-80-245-1357-7.

JONES, S. 2017. *Catalonia calls independence referendum for October* [online]. [cit. 2023-03-27]. Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/09/catalonia-calls-independence-referendum-for-october-spain>.

JONES, B. – NORTON, P. 2014. *Politics UK*. 8th ed. Oxford : Routledge, 2014. 610 p. ISBN 978-447921400.

JUDGE, D. 2005. *Political Institutions in the United Kingdom*. New York : Oxford University Press, 2005. 323 p. ISBN 0-19-924426-X.

JÜPTNER, P. a kol. 2009. *Evropská lokální politika*. Praha: Medzinárodný politologický ústav Masarykovkej univerzity. 2009, 414 s. ISBN 978-80-254-3510-6.

KLIMOVSKÝ, D. 2010. Samosprávy v EÚ. Inšpirácie pre Slovensko. Nemecko. 1. časť In: *Územná samospráva* [online]. [cit. 2023-04-22]. Dostupné na internete: http://www3.ekf.tuke.sk/krvam/files/clanky/klimovsky/klimovsky_13.pdf.

KLIMOVSKÝ, D. 2011. Samosprávy v EÚ. Inšpirácie pre Slovensko. Francúzsko. 1. časť In: *Územná samospráva* [online]. [cit. 2023-04-11]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/264976818_Samosprava_vo_Francuzsku_cast_1.

KLIMOVSKÝ, D. 2013. Samosprávy v EÚ. Inšpirácie pre Slovensko. Taliansko. In: *Územná samospráva* [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné na internete: http://147.232.5.162/krvam/files/clanky/klimovsky/Klimovsky_slovak_2013_Samosprava_v_Taliansku.pdf.

KLIMOVSKÝ, D. 2015. Samosprávy v EÚ. Inšpirácie pre Slovensko. Anglicko. In: *Územná samospráva* [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/282007271_Uzemna_samosprava_v_Anglicku.

KLIMOVSKÝ, D. 2015. Samosprávy v EÚ. Inšpirácie pre Slovensko. Belgicko. In: *Územná samospráva* [online]. [cit. 2023-04-11]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/276917459_Samosprava_v_Belgicku.

LEACH, S. – STEWART, J. – JONES, G. 2017. *Centralisation, Devolution and the Future of Local Government in England*. Oxford : Routledge, 2017. 192 p. ISBN 978-1138222380.

LINDER, W.:2009.Das politische System der Schweiz. In: Ismayr, W.: *Die politischen Systeme Westeuropas*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, pp. 567 – 599. ISBN 978-3-531-16464-9.

LINDER, W. 2013. Federalism: The Case of Switzerland. In: *International Relations and Diplomacy*. [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné na internete: <https://www.wolf-linder.ch/wp-content/uploads/2014/01/FederalismPakistanConference.pdf>.

Local Government in Spain. 2020. [online]. [cit.2023-03-16]. Dostupné na internete: https://www.hacienda.gob.es/Documentacion/Publico/SGT/CATALOGO_SEFP/223_Regimen-Local-ING-INTERNET.pdf.

LUTZ, G. 2006. The interaction between direct and representative democracy in Switzerland. Representation In: *Journal of Representative Democracy*. [online]. [cit.2023-03-12]. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00344890600583776>.

MAHR,S.2010.*Wirtschaftliche Betätigung der Gemeinden in der Bundesrepublik Deutschland.Books on Demand: Nordested Germany*.2010.28p . ISBN 978-9-640-72643-1.

MARCET, J. 2019. *Eight years of pro-independence effort in Catalonia: elections, actors and the political process*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials. 35p.

MARCHETTI, G. 2010. Italian regions and Local Authorities within the framework of a new Autonomist System. In : *Perspectives on Federalism*. . [online]. [cit.2023-03-10]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/313965956_Italian_Regions_and_Local_Authorities_within_the_framework_of_a_new_Autonomist_System.

MURET, D.- MURET, J.P .2008. *Comprendre la vie municipale*. Paris : Victoires Éditions, 2008. 152 p. ISBN 2351130359.

PAJNO, S. 2009. *Regionalism in the Italian constitutional system*. Diritto & Questioni Pubbliche, 2009. 18 p.

PALLADINO, N. 2015. Presidentialisations' in Italy: The battle for leadership between the Prime Minister and the President of the Republic. In: *Contemporary Italian Politics*. [online]. [cit.2023-03-27]. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23248823.2015.1036544>.

PAYLING, S. J.2023. *Historický vývoj britského parlamentu. The history of parliament*. [online]. [cit.2023-03-19]. Dostupné na internete: <http://www.historyofparliamentonline.org/periods/medieval>.

PEROTTINO, M. 2005. *Francouzský politický systém*. 1. Praha: Slon, 2005, 335 s. ISBN 80-86429-48-2.

PITROVÁ, M. 2015. *Německá komunální politika. Bavorské a saské obce*. Praha: Arsci, 2015. 222 s. ISBN 978-80-7420-041-0.

POPELIER, P. 2018. Bicameralism in Belgium: the dismantlement of the Senate for the sake of multinational confederalism. In: *Perspectives on Federalism*. [online]. [cit.2023-04-11]. Dostupné na internete: <http://archive.sciendo.com/POF/pof.2018.10.issue-2/pof-2018-0024/pof-2018-0024.pdf>.

Regions.2023. Les departements [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné na internete: <http://les-departements.fr/carte-des-regions.html>.

ŘÍCHOVÁ, B. a kol. 2009. *Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica. 2009. 292 s. ISBN 978-80-245-1516-8.

ROZENBERG, O.- SUREL, Y. 2018. Beyond weakness: policy analysis in the French parliament. In: *Policy analysis in France*. [online]. [cit.2023-04-11]. Dostupné na internete: <https://bristoluniversitypressdigital.com/display/book/9781447324232/ch008.xml>.

RYCK- WAYENBERG. 2010. Kingdom of Belgium. [online]. [cit.2023-02-12]. Dostupné na internete: <http://www.citieslocalgovernments.org/gold/Upload/country_profile/Belgium.pdf>

SANDFORD, M. 2017. *Local government in England: structures*. [online]. [cit. 2023-03-06.] Dostupné na internete: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07104/SN07104.pdf>.

SIMMS, B.2013. *The Consequences of German Unification for Europe* .[online].[cit. 2023-03-22]. Dostupné na internete:

<http://www.aspeninstitute.cz/en/article/4-2013-the-consequences-of-german-unification-for-europe/>

SMITH, A. – HEYWOOD, P. 2000. *Regional government in France and Spain*. [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné na internete: https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution_unit/files/64.pdf.

STRMISKA, M. 2004. *Liga Severu a regionální strany v Itálii*. 1. vyd. Brno: Anton Pasienska, 2004. 104s. ISBN 80-902652-4-3.

STRMISKA, M. – CHYTÍLEK, R. 2005. Španělsko, in: Strmiska, M. (eds., 2005): *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*, Praha, Portál, pp. 353 – 366. ISBN 8073670380.

SUNYER, C. 2010. *The transition to a decentralized political system in Spain*. [online]. [cit. 2023- 04-12]. Dostupné na internete: http://www.forumfed.org/pubs/occasional_papers/OCP4.pdf.

SWENDEN, W. 2002. Asymmetric Federalism and Coalition-Making in Belgium. In: *Publius*. [online]. [cit.2023-03-15]. Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/3330967>.

ŠUŠLÍKOVÁ, L. 2010. *Druhá italská republika: Volební systém. Smíšené volební systémy a většiotvorné modifikace systémů poměrných*. Praha: Karolinum, 2010, s. 48-58. ISBN 9788024617824.

TORITTO, B. C. 2005. Constitutional reform: Local government and the recent changes to intergovernmental

relations in Italy. Johannesburg: Konrad- -Adenauer-Stiftung, s. 149 – 168.

VAN DOOREN, W.- ROOSBROEK, S.V. 2010. The quality of local governance- ranking local governments in Belgium. In: *International Journal of Public Sector Performance Management*. [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné na internete: <https://www.inderscience.com/info/inarticle.php?artid=33224>.

VITAL-DURAND, E. 2006. Les Collectivités territoriales en France. 6e Vyd. Paris : HACHETTE LIVRE, 2006. 159p. ISBN: 2-01-14-5784-X.

VOS, H.- ORBIE, J.- SCHRIJVERS A. 2008. *Belgium: Federal Engineering in the Heart of Europe. In The Cyprus Conflict: Looking Ahead*. Famagusta: Eastern Mediterranean University Press, 2008. pp. 7-18. ISBN: 9750158016, 978-975-01580-1-8.

WILSON, D. – GAME, CH. 2011. *Local Government in the United Kingdom (Government Beyond the Centre)*. 5th ed. London : Palgrave Macmillan, 2011. 464 p. ISBN 978-0230246393.

WOLFRUM, E. 2008. *Zdařilá demokracie: dějiny Spolkové republiky Německo od jejích počátků až po dnešek*. Vyd. 1. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. Studium (Barrister & Principal). 144s. ISBN: 978-80-87029-43-5.

WOLLMANN, H. 2004. *Local government reforms in Great Britain, Sweden, Germany and France: Between Multi-Function and Single Purpose Organisations*. [online]. 2004.

[cit.2023- 02.15]. Dostupné na internete: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/undpadm/unpan044428.pdf>>.

ZROSTLÍK, D. 2012. *Stranický systém- Spojené království Velké Británie a Severního Irska* [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné na internete: <http://www.e-polis.cz/komparace/222-stranicky-system-spojene-kralovstvi-velke-britanie-a-severniho-irska.html>.

VEREJNÁ SPRÁVA VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH ŠTÁTOCH II

(Vysokoškolská učebnica)

Autor: PhDr. Richard Brix, PhD.

Recenzenti: JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D.
Mgr. Michal Cirner, PhD.

Grafický editor: PhDr. Lukáš Cíbik, PhD.

Neprešlo jazykovou úpravou.

Vydavateľ: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta sociálnych vied

Vydanie: prvé, online

Počet strán: 75

ISBN 978-80-572-0124-3